

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

Bakalářská práce

České románské umění se zaměřením
na vybrané kostely v Hosíně, v Jakubu
a na hoře Říp. Pracovní list pro 2. stupeň ZŠ.

Bohemian romanesque art focused
on selected churches in Hosín, Jakub and
on the Mount Říp. Worksheet for the second
grade of primary school.

Vypracovala: Terezie Vacková
Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Duchková, Ph.D.

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne .....

Podpis studentky

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, Mgr. Zuzaně Duchkové, Ph.D., za trpělivost, laskavost a užitečné rady, které mi poskytovala v průběhu psaní. Dále chci poděkovat Mgr. Kateřině Hořínkové za cenné rady a korekturu pracovních listů. V neposlední řadě děkuji také svému manželovi a celé své i jeho rodině, neboť mi byli po celou dobu studia obrovskou oporou.

Abstrakt

Teoretická část bakalářské práce se zabývá románskou architekturou v křesťanské Evropě, především na území České republiky. Je zde popsáno několik typů staveb s konkrétními příklady. Dále tato práce představuje kostel sv. Petra a Pavla v Hosíně, jenž v sobě ukrývá románský kostelík s gotickými nástěnnými malbami, kostel sv. Jakuba v obci Jakub u Kutné Hory, který je známý svou jedinečnou reliéfní výzdobou v jižním průčelí, a rotundu sv. Jiří a Vojtěcha na hoře Říp.

Druhý úsek teoretické části této práce se věnuje pracovním listům. Zaměřuje se především na jejich význam ve výtvarné výchově a na formu funkčních pracovních listů.

Praktická část bakalářské práce se zabývá tvorbou pracovních listů pro žáky 2. stupně základních škol na téma románské architektury a kostel sv. Petra a Pavla v Hosíně.

Klíčová slova: románská architektura, kostel sv. Petra a Pavla v Hosíně, kostel sv. Jakuba v Jakubu, rotunda sv. Jiří a Vojtěcha na hoře Říp, pracovní listy, výtvarná výchova.

Abstract

The theoretical part of the bachelor thesis concerns romanesque architecture in christian Europe, mainly that on the territory of the Czech Republic. Further, this thesis introduces the church of st. Peter and Paul in Hosín, which hides a small romanesque church with gothic wall paintings inside, the church of st. Jacob in Jakub near Kutná Hora, which is known for it's unique relief decoration at the south frontage and the rotund of st. George and Adalbert on mount Říp.

The second part of the theoretical thesis centers on worksheets. It mainly focuses on their importance in art education and on the form of functional worksheets.

The practical part of the thesis consists of the creation of worksheets suitable for second grade of primary school on the topic of romanesque architecture and the church of st. Peter and Paul in Hosín.

Key words: romanesque architecture, church of st. Peter and Paul in Hosín, church of st. Jacob in Jakub, rotund of st. George and Adalbert on mount Říp, worksheets, art education.

Obsah

Úvod.....	7
I. Teoretická část.....	9
1 Románská architektura na dnešním území České republiky	10
2 Vybrané památky.....	17
2.1 Kostel sv. Petra a Pavla v Hosíně	17
2.2 Kostel sv. Jakuba v Jakubu	25
2.3 Rotunda sv. Jiří a Vojtěcha na hoře Říp.....	32
3 Význam a forma pracovních listů ve výtvarné výchově	39
II. Praktická část	44
4 Tvorba pracovních listů.....	45
4.1 Evaluace pracovních listů	49
Závěr	50
Seznam tištěných informačních zdrojů	52
Seznam elektronických informačních zdrojů	54
Seznam příloh.....	56
Přílohy	57
Obrazová příloha k teoretické části.....	57
Obrazová dokumentace k praktické části	86
Zdroje příloh.....	100
Příloha I.	100
Příloha II.	102

Úvod

Předkládaná bakalářská práce se v první části zabývá románským uměním, především architekturou, na dnešním území České republiky s přesahy do románského slohu v zahraničí. Je zde popsán vývoj románského slohu v Čechách a nejčastější typy sakrální architektury. V Čechách se kamenná architektura začala stavět teprve s přijetím křesťanské víry, tedy s pokřtěním Bořivoje I. V některých případech, více či méně upravovaná, se nám dochovala dodnes. O tomto tématu nacházíme informace například v publikaci historičky Anežky Merhautové Raně středověká architektura v Čechách nebo prvního dílu Dějin středověkého umění v Čechách, jehož autorem je archeolog a historik Josef Braniš.

Následující část má za cíl přiblížit čtenáři tři vybrané památky. Zkoumá se zde jejich vývoj, vzhled i to, co se s nimi děje dnes. První z nich je novorománský kostel sv. Petra a Pavla v Hosíně, který jsme si vybrali nejen proto, že nám poslouží jako vhodná ukázka přebudování původně románských staveb, ale i proto, že je ona památka i její okolí součástí mnoha vzpomínek z autorčina dětství. Bližší popis si pak zaslouží gotické malby, které jsou na stěnách původního kostelíku. Zde je čerpáno především z článku historika Petra Pavelce v odborném časopise zvaném Zprávy památkové péče. Druhou vybranou památkou je románský kostel sv. Jakuba v Jakubu u Kutné Hory. Tato stavba je unikátní zejména pro své jižní průčelí, které je zdobeno figurálními reliéfy v životní velikosti umístěnými do slepých arkád. Reliéfy mají vysokou uměleckou hodnotu a ve své době byly na území Čech velmi vzácné. O tomto tématu informuje například památkář a historik Pavel Kroupa ve svém článku v časopise Průzkumy památek. Třetí a poslední památka, chrám sv. Jiří a Vojtěcha na hoře Říp, reprezentuje rotundy, tedy stavby, které byly obvyklé pro románskou architekturu na našem území. Zde vycházíme především z publikace archeologů Martina Gojdy a Martina Trefného s názvem Archeologie krajiny pod Řípem.

Třetí úsek teoretické části této bakalářské práce se věnuje významu a formě pracovních listů v hodinách výtvarné výchovy. Dále jsou zde uvedena i zásadní pravidla pro tvorbu funkčních pracovních listů, která předložila muzejní pedagožka Lenka Mrázová ve své publikaci Tvorba pracovních listů: metodický materiál.

Výstupem bakalářské práce jsou pracovní listy pro žáky 2. stupně základních škol na téma: románské umění a kostel sv. Petra a Pavla v Hosíně. Cílem je, za pomoci faktů získaných v teoretické části, vytvořit funkční samoobslužné pracovní listy, které by žákům přiblížily základní stavební a dekorativní prvky románské architektury a kostel sv. Petra a Pavla, který je velmi cennou památkou na Českobudějovicku. Díky znalosti stavebních prvků by pak žáci měli být schopni poznávat stavby vybudované v románském slohu. Dále by měly pracovní listy přimět žáky, aby se zamysleli nad tím, proč se v České republice nedochovalo mnoho čistě románských staveb a proč byly bourány nebo přestavovány. Vzorem by jim pak měl být právě kostel sv. Petra a Pavla, jenž byl přestavován několikrát, ale původní románský kostelík se v něm dochoval, nyní už jen jako boční kaple. Pracovní listy by dále měly pobídnout žáky k bližšímu zkoumání již výše zmíněných gotických nástěnných maleb.

I. Teoretická část

1 Románská architektura na dnešním území České republiky

Tato kapitola se zprvu zabývá románskou architekturou obecně (rozšířením slohu, jeho rozdělením na období atd.) a odlišným začátkem románského umění v různých zemích Evropy. Následně se zaměřuje na kamennou architekturu na území Čech, jež je spjata s přijetím křesťanské víry a s prvními českými panovníky z rodu Přemyslovců. Dále jsou uvedeny nejčastější typy sakrálních románských staveb i s konkrétními příklady.

Románský sloh byl prvním nezávislým a samostatným slohem široce rozšířeným po celé křesťanské Evropě. V románském umění dominovala architektura nad dalšími uměleckými činnostmi. Například malířství a sochařství, které často vyobrazovaly dramatické motivy, mu byly podřízeny.¹ Díky feudálním² patronům a úsilí zreformované církve se stavělo více křesťanských staveb, přičemž většinu z nich představovaly velké kostely. Ty začaly mít složitější půdorys i stavební konstrukci. Výstavba kostelů se však za feudalismu většinou prováděla v regionálním rozmezí, protože měl tehdy život spíše lokální charakter. Sousedící území od sebe přejímala nejen hospodářskou organizaci, ale i luxus. Titíž stavitelé mohli tehdy strávit celý život na stavbách podobných budov, jež byly všechny zhruba v okruhu 150 kilometrů. Proto se románská architektura Burgundska lišila od architektury Normandie, nemluvě již o rozdílech, které se vyskytly v Anglii, ve Španělsku a v Itálii. Zvláštní okolnosti, jako například úspěšná podpora mezinárodních poutí, mohly vést k většímu rozšíření náročných stavebních typů. Architektura 11. století se v podstatě soustředila na žádoucí formy velkého kostela a právě toto úsilí pravděpodobně dává románské architektuře jednotný charakter.³

Románským byl tento sloh nazván proto, že stavby byly stavěny po vzoru staveb na území bývalé Římské říše v západní Evropě (především na území dnešní

---

¹[Srov.] CHARLES, Victoria a Klaus H. CARL. *Romanesque Art*. New York: Parkstone Press International, 2008, s. 13.

² Feudalismus neboli je systém lenních vztahů charakteristický pro evropský, zejména vrcholný středověk. v širším smyslu se tak označuje celá tehdejší společnost nebo období.

³[Srov.] KIDSON, Peter. *Románské a gotické umění*. Přeložil Jana SOLPEROVÁ. Praha: Artia, 1973. Umění světa, s. 66.

Francie a Německa).⁴ V kamenné architektuře vládl až do prvních gotických staveb jediný vzor, a to tradice Říma.⁵

Často bylo prohlašováno, že románská architektura je architekturou masivních budov s malými otvory a půlkruhovými oblouky. Dle této teorie přišli kameníci na to, jak se vyhnout omezením způsobeným statickou stěnou a nepřetržitým bočním tlakem valené klenby, až na přelomu 12. století. Teprve poté, díky křížové klenbě a lomenému oblouku, stavěli vysoké, prosvětlené a vzdušné budovy.⁶

Románská architektura byla rozdělena na rané, vrcholné a pozdní období, přičemž předrománské a rané období by mohly být dále děleny podle dynastií na Merovejskou,⁷ Karlovskou⁸ pod vládou Karla Velikého⁹ a Ottonskou.¹⁰ Románské období začínalo v různých evropských zemích v odlišném čase. Anglosaské období¹¹ v Anglii skončilo v roce 1066 bitvou u Hastingsu.¹² Románský sloh začal v Německu s koncem Ottonské dynastie roku 1024 a ve Francii s prvními klenutými stavbami Saint Michel de Cuxa v Pyrenejích a Saint – Philibert v Tournus.¹³ Opatství Saint–Michel de Cuxa (viz Příloha I., Obr. 1) zahrnovalo přechod od předrománského k románskému umění v období jedné generace. Románskou klenbu zde bylo možné nalézt v kostele Narození Páně, kde centrální pilíř, o obvodu 7 m, nese valenou klenbu.¹⁴ Kostel opatství Saint–Philibert v Tournus (viz Příloha I., Obr. 2) na první pohled vypadal velmi

---

⁴[Srov.] HÁJEK, Václav. *Architektura: klíč k architektonickým slohům*. Praha: Grada, 2000. Stavitel, s.17.

⁵[Srov.] ŠEVČÍK, Oldřich. *Architektura – historie - umění: kulturně-civilizační vývoj v Evropě od antiky do počátku 19. století*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 154.

⁶[Srov.] ARMI, C. Edson. *Design and Construction in Romanesque Architecture: First Romanesque Architecture and the Pointed Arch in Burgundy and Northern Italy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, s. 6.

⁷ Merovejci byla první dynastie vládoucí Franské říši od nastoupení Chlodvíka roku 481 do nástupu dynastie Karlovců roku 751.

⁸ Karlovská dynastie (Karlovcí) byla panovnická dynastie, která vládla ve Franské říši v letech 751–987. Svůj název odvozuje od Karla Martela. Nejvýznamnějším panovníkem byl Karel Veliký.

⁹ Karel Veliký byl franský král a první středověký římský císař (800–814). Králem Franků se stal roku 768, králem Langobardů roku 774 a římským císařem roku 800.

¹⁰ Ottonská dynastie saských vévodů v roce 919 nastoupila na východofranský trůn.

¹¹ Anglosaské období (476–1066). Na Britské ostrovy přišly germánské kmeny Jutů, Anglů a Sasů. Ty vytlačily původní keltské obyvatelstvo a postupně si zřídily sedm království.

¹² V Bitvě u Hastingsu se jednalo o střetnutí armády Normanů vedené Vilémem, vévodou z Normandie a anglosaského vojska vedeného anglickým králem Haroldem Godwinsonem. Skončila vítězstvím normanského vojska. Byla základem ovládnutí Anglie Normany.

¹³[Srov.] CHARLES, Victoria a Klaus H. CARL. *Romanesque Art*. New York: Parkstone Press International, 2008, s. 13.

¹⁴ [Srov.] Architecture. *Abbaye Saint Michel de Cuxa* [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://abbaye-cuxa.com/index.php/architecture/?lang=en>

jednoduše a mohutně. Právě jeho hlavní loď byla obdivována především pro svou neobvyklou příčně valenou polokruhovou klenbu.¹⁵

Počátek českého kamenného stavitelství začal teprve až s přijetím křesťanství.¹⁶ Česká kotlina byla již dříve osídlena jednotlivými slovanskými rody, které chránily svá území hradišti. Mnohá hradiště byla vybavena dřevěnými obydlími a hradbou z hliněných valů. V dalším vývoji však zanikla, anebo byla nahrazena hrady.¹⁷ Když přišli věrozvěsti Cyril a Metoděj¹⁸ na území Čech, nenašli tam žádné chrámy, protože tamější obyvatelstvo Inulo k přírodě a v ní uctívalo své bohy. Nové náboženství však chrámy potřebovalo.¹⁹

První historicky doložený český kníže Bořivoj²⁰ se dal ve Velkomoravské říši²¹ pokřtít Metodějem. Od té doby se křesťanství, na Bořivojem ovládaném území, konečně ujalo. Bořivoj uvítal křesťanskou ideologii, neboť pro něj byla vítaným prostředkem při budování státu. V převážně negramotné společnosti bylo výtvarné umění účinným tlumočnickem náboženských a politických idejí. Ty formulovali duchovní, jakožto jediní vzdělaní lidé té doby.²² Jelikož se křesťanství šířilo od knížete po jednotlivých stupních společnosti až k nejnižší postavenému obyvatelstvu, byly v Čechách náboženské stavby nalézány především na knížecích sídlech. Podobně jako v jižní i západní Evropě, i zde byly kostely budovány z kamene, a to i proto, že o kámen tu nebyla nouze. Mimoto byl kámen trvalejším a vznešenějším materiálem nežli dřevo.²³ Nejstarší kamenné stavby v českých zemích, tedy alespoň jejich základy, pocházely z druhé poloviny 9. století a byly objeveny v Praze, jejím okolí a na jižní Moravě.²⁴

---

¹⁵ [Srov.] ARMI, C. Edson. The Nave of Saint-Philibert at Tournus. *Journal of the Society of Architectural Historians* [online]. University of California Press, 2001, 60(1), 46-67 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/991678>, s. 46.

¹⁶ [Srov.] BRANIŠ, Josef. *Dějiny středověkého umění v Čechách.: Díl první*. Praha: Höfer a Klouček, 1892, s. 1.

¹⁷ [Srov.] MERHAUTOVÁ, Anežka. *Raně středověká architektura v Čechách*. Praha: Academia, 1971, s. 7.

¹⁸ Cyril (Konstantin) a Metoděj byli křesťanští misionáři, kněží, mniši a bratři ze Soluně, kteří v rámci své misie přišli na Velkou Moravu (863). Cyril vytvořil písmo nazývané hlaholice a přeložil bohoslužebné knihy i Písmo svaté do staroslověnštiny.

¹⁹ [Srov.] BRANIŠ, Josef. *Dějiny středověkého umění v Čechách.: Díl první*. Praha: Höfer a Klouček, 1892, s. 1.

²⁰ Bořivoj (asi 852–888) pocházel z rodu Přemyslovců. Jeho manželka byla svatá Ludmila.

²¹ Velkomoravská říše (833–906), zkráceně Velká Morava, je označení pro první stabilní knížectví západních Slovanů ve střední Evropě.

²² [Srov.] MERHAUTOVÁ, Anežka a Dušan TŘEŠTÍK. *Románské umění v Čechách a na Moravě*. Praha: Odeon, 1983. České dějiny (Odeon), s. 35.

²³ [Srov.] MERHAUTOVÁ, Anežka. *Raně středověká architektura v Čechách*. Praha: Academia, 1971, s. 8.

²⁴ [Srov.] TOMAN, Rolf, ed. *Románské umění: architektura, sochařství, malířství*. [Praha]: Slovart, 2006, s. 255.

Vztahy mezi Čechami a Velkou Moravou se přijetím křesťanství v Čechách ještě upevnily. Vliv velkomoravského umění tak také zesílil a působil i na podobu staveb. Velkomoravský vliv nenarušila ani skutečnost, že Čechy se roku 895, za vlády následujícího Přemyslovce, podrobily franckému králi a poté císaři Arnulfovi²⁵.²⁶ Nicméně i po královské korunovaci knížete Vratislava II.²⁷ císařem Jindřichem IV.²⁸ roku 1086 nadále pokračovala politická závislost českých knížat na Svaté říši římské, z čehož plyne i velká architektonická závislost na německých vzorech.²⁹

Velké kamenné románské sakrální stavby bylo možné rozdělit na dvě skupiny: baziliky se třemi apsidami³⁰ bez transeptu³¹ (typ, který je možné nalézt v Lombardii nebo jižním Německu) a baziliky s transeptem (většinou v souladu s architektonickými proporcemi založenými na tvaru kříže), s apsidou a dvěma věžemi v průčelí.³² První skupinu reprezentoval například kostel sv. Václava³³ ve Staré Boleslavi (viz Příloha I., Obr. 3) z 11. století. Vznikl na místě, kde byl podle legendy zavražděn svatý Václav. Kostel byl ve 12. století přestavován na trojlodní baziliku a z této přestavby se dochovala rozměrná románská krypta³⁴ vysoké umělecké hodnoty.³⁵ Také kostel Nanebevzetí P. Marie v Tismicích (viz Příloha I., Obr. 4) byl zařazen do této skupiny, jakožto menší trojlodní bazilika s dvouvěžovým západním průčelím a trojicí apsid.³⁶ Druhá skupina byla budována

---

²⁵ Arnulf Korutanský (asi 850–899) byl východofranským a italským králem, římským císařem a bavorským vévodou.

²⁶ [Srov.] MERHAUTOVÁ, Anežka a Dušan TŘEŠTÍK. *Románské umění v Čechách a na Moravě*. Praha: Odeon, 1983. České dějiny (Odeon), s. 35.

²⁷ Vratislav II. (asi 1033–1092) byl český kníže a poté první český král z rodu Přemyslovců. Jako kníže byl Vratislavem II., jako král Vratislavem I.

²⁸ Jindřich IV. (1050–1106) byl římským králem a od roku 1084 císařem Svaté říše římské.

²⁹ [Srov.] TOMAN, Rolf, ed. *Románské umění: architektura, sochařství, malířství*. [Praha]: Slovart, 2006, s. 255.

³⁰ Apsida je oltářní nika obvykle půlkruhového půdorysu či ve tvaru podkovy.

³¹ Transept neboli příčná loď je chrámová loď kolmá na hlavní loď, kterou odděluje od presbytáře (kněžiště).

³² [Srov.] TOMAN, Rolf, ed. *Románské umění: architektura, sochařství, malířství*. [Praha]: Slovart, 2006, s. 255.

³³ Svatý Václav (asi 907–935) byl český kníže a světec, který je hlavním patronem českého národa a symbolem české státnosti. Podle pověsti byl vychováván svou babičkou sv. Ludmilou. Podle legendy byl, na rozkaz svého bratra Boleslava, zavražděn ve Staré Boleslavi.

³⁴ Krypta je obvykle podzemní klenutá kaple pod kostelem, kde byli pohřbeni světcí, panovníci, nebo významné církevní osoby.

³⁵ [Srov.] Kostel sv. Václava a kostel sv. Klimenta. *Národní památkový ústav: Památkový katalog* [online]. Národní památkový ústav, c2015 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-vaclava-a-kostel-sv-klimenta-2144043>

³⁶ [Srov.] Kostel Nanebevzetí Panny Marie. *Národní památkový ústav: Památkový katalog* [online]. Národní památkový ústav, c2015 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-nanebevzeti-panny-marie-2152082>

na řadě míst včetně Kladrub, benediktinského kláštera založeného roku 1233 (viz Příloha I., Obr. 5).³⁷

Bazilika sice měla původ v antickém Římě, ale její další uplatnění a rozvoj v pozdější architektuře si zasloužily podrobnější popis. Šlo o trojlodní, později pětিলodní, stavbu s vyvýšenou prostřední lodí. Ve vyvýšených zdech střední lodi byla umístěna tzv. bazilikální okna, kterými do lodi přicházelo světlo. Pokud tam tato okna nebyla, šlo o pseudobaziliku. Na východní straně byl umístěn chór s vyvýšeným kněžištěm zakončeným apsidou.³⁸ Další vývoj baziliky spočíval ve vsunutí transeptu mezi trojlodí a chór,³⁹ čímž se podstatně zvětšila kapacita chrámu. K západnímu průčelí se k bočním lodím připojovaly věže o stejné šíři, jako byla boční loď.⁴⁰

Malé románské kostely bylo možné rozdělit na tři odlišné typy. Prvním z nich byl kněžištní čtvercový kostel, který se vyskytoval v celé severozápadní Evropě,⁴¹ v Čechách například kostel sv. Bartoloměje v Kyjích u Prahy z 12. století (viz Příloha I., Obr. 6). Jednolodní stavba s pravoúhle uzavřeným presbytářem⁴² a mohutnou věží o stejné šíři jako loď byla pevnostního charakteru.⁴³

Druhým typem byla apsidová síň s galerií⁴⁴ pro šlechtu.⁴⁵ Mezi tento typ by se dal zařadit například kostel sv. Klimenta⁴⁶ ve Staré Boleslavi (viz Příloha I., Obr. 7) s dodnes dochovanými románskými nástěnnými malbami s výjevy ze svatoklimentské legendy. Byl postaven patrně v 11. století, ale v druhé polovině 12. století byl přestavěn a v 19. století došlo k novému zaklenutí lodi

---

³⁷ [Srov.] TOMAN, Rolf, ed. *Románské umění: architektura, sochařství, malířství*. [Praha]: Slovart, 2006, s. 255.

³⁸ [Srov.] HÁJEK, Václav. *Architektura: klíč k architektonickým slohům*. Praha: Grada, 2000. Stavitel, s. 17.

³⁹ Chór je jiný název pro kněžiště, tedy ta část kostela, ve které stojí hlavní oltář.

⁴⁰ [Srov.] HÁJEK, Václav. *Architektura: klíč k architektonickým slohům*. Praha: Grada, 2000. Stavitel, s. 19.

⁴¹ [Srov.] TOMAN, Rolf, ed. *Románské umění: architektura, sochařství, malířství*. [Praha]: Slovart, 2006, s. 255.

⁴² Presbytář je jiný název pro kněžiště.

⁴³ [Srov.] BRANIŠ, Josef. *Dějiny středověkého umění v Čechách.: Díl první*. Praha: Höfer a Klouček, 1892, s. 48.

⁴⁴ Galerie je dlouhý a uzavřený ochoz nacházející se buďto uvnitř nebo vně budovy; takové ochozy mohou být zdobeny sochami či nástěnnými ornamenty.

⁴⁵ [Srov.] TOMAN, Rolf, ed. *Románské umění: architektura, sochařství, malířství*. [Praha]: Slovart, 2006, s. 255.

⁴⁶ Svatý Kliment I. je považován za čtvrtého římského biskupa, a tedy čtvrtého papeže. Ostatky svatého Klimenta údajně našel svatý Cyril, a je proto jeho kult spojen s počátky křesťanství na Velké Moravě i v Čechách.

křížovou klenbou.⁴⁷ Dalším příkladem tohoto typu stavby byl také kostel sv. Jakuba v Jakubu u Kutné Hory, vysvěcený v roce 1165. Stavba se proslavila zejména svou zcela ojedinělou sochařskou výzdobou jižního průčelí (figurální a ornamentální plastiky).⁴⁸

Další typ kostelů, a sice palácový typ s kaplí, do kterého bylo možné zařadit palácovou kapli v Chebu (viz Příloha I., Obr. 8) a Záboří na řece Labi (viz Příloha I., Obr. 9), byl budován pro šlechtu. Nejvíce rozšířené pak byly „české rotundy“, malé kostely kruhového půdorysu s apsidou, které byly postaveny například na Řípu – rotunda sv. Jiří a Vojtěcha, ve Znojmě – Rotunda sv. Kateřiny (viz Příloha I., Obr. 10) a v Praze na Vyšehradě – kostel sv. Martina (viz Příloha I., Obr. 11).⁴⁹

Bořivoj založil první kostel na svém sídle Levém Hradci – rotundu stavěnou z otloukaných kvádrů. Stavba měla válcovitou loď s lehce podkovovitou apsidou, která byla pravděpodobně zaklenuta.⁵⁰

Kníže Spytihněv I.⁵¹ založil kostel sv. Petra na hradišti Budeč (viz Příloha I., Obr. 12). Byla to rotunda s apsidou stavěná z otloukaných kvádrů, umístěná uvnitř hradu. Ve 12. století byla k válcové lodi připojena věž. Nalezené zbytky apsidy nahradil v 17. století chór.⁵²

Kníže Vratislav I.⁵³ založil na Pražském hradě kostel sv. Jiří (viz Příloha I., Obr. 13), ale ten se v původní podobě nedochoval.⁵⁴ Pravděpodobně šlo o krátkou trojlodní sloupovou baziliku se třemi apsidami v jedné rovině, jež byla postavena kvádrovou technikou. Nebylo zjištěno, jakou podobu mělo západní průčelí, protože zaniklo při prodlužování baziliky směrem na západ. Díky této stavbě tak

---

⁴⁷ [Srov.] Kostel sv. Václava a kostel sv. Klimenta. *Národní památkový ústav: Památkový katalog* [online]. Národní památkový ústav, c2015 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-vaclava-a-kostel-sv-klimenta-2144043>

⁴⁸ [Srov.] KOSTEL SVATÉHO JAKUBA: Historie. *Římskokatolická farnost Kutná Hora – Sedlec* [online]. Sedlec, c2022–2023 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: <https://www.sedlec.info/jakub/historie/>

⁴⁹ [Srov.] TOMAN, Rolf, ed. *Románské umění: architektura, sochařství, malířství*. [Praha]: Slovart, 2006, s. 255.

⁵⁰ [Srov.] MERHAUTOVÁ, Anežka a Dušan TŘEŠTÍK. *Románské umění v Čechách a na Moravě*. Praha: Odeon, 1983. České dějiny (Odeon), s. 35.

⁵¹ Spytihněv I. (asi 875–915) byl český kníže z rodu Přemyslovců vládnoucí v letech 894–915. Byl to syn knížete Bořivoje.

⁵² [Srov.] MERHAUTOVÁ, Anežka a Dušan TŘEŠTÍK. *Románské umění v Čechách a na Moravě*. Praha: Odeon, 1983. České dějiny (Odeon), s. 37.

⁵³ Vratislav I. (asi 888–921) byl třetí český kníže z rodu Přemyslovců vládnoucí zřejmě v letech 915 až 921. Byl to syn knížete Bořivoje.

⁵⁴ [Srov.] BRANIŠ, Josef. *Dějiny středověkého umění v Čechách.: Díl první*. Praha: Höfer a Klouček, 1892, s. 3.

Pražský hrad, ale i Čechy vůbec, dostaly první monumentální architektonické dílo, jehož velikost byla pro tu dobu neobvyklá.⁵⁵

Další kostel přibyl na Pražském hradě za knížete Václava, který uspil proces christianizace. Byla to čtyř apsidová rotunda sv. Víta, která byla kolem roku 1060 přestavěna na baziliku sv. Víta. Jejich základy se našly pod katedrálou sv. Víta, Václava a Vojtěcha.⁵⁶

Různorodost architektonických forem používaných v Čechách a na Moravě byla charakterizována zbývajícími velkými stavbami na tomto území, a to především chrámem sv. Jiří na Pražském hradě, premonstrátským klášterním kostelem v Milevsku (bazilika jejíž stěny hlavní lodi byly podepírány jen sloupy – viz Příloha I., Obr. 14), stejnohodným kostelem v Teplé (viz Příloha I., Obr. 15) a benediktýnským kostelem v Třebíči (viz Příloha I., Obr. 16) s kopulovitými klenbami v kůru⁵⁷ podobnými těm v Anjou.⁵⁸

Za vlády krále Vladislava II.⁵⁹ se do českých zemí dostali cisterciáci,⁶⁰ kteří sem v letech 1140–1172 jako první přinesli gotický sloh. Oslavany, jež byly postaveny po roce 1228, a Tišnov, který byl založen v letech 1232–1233, dokazovaly, že se v té době začal v Čechách a na Moravě uplatňovat gotický sloh s žebrovou klenbou, ale klášterní kostel na Velehradě (viz Příloha I., Obr. 17), jenž byl založen roku 1205 a postaven v letech 1218–1238, a klášter v Oseku (viz Příloha I., Obr. 18) byly ještě z větší části pozdně románské.⁶¹

---

⁵⁵ [Srov.] MERHAUTOVÁ, Anežka a Dušan TŘEŠTÍK. *Románské umění v Čechách a na Moravě*. Praha: Odeon, 1983. České dějiny (Odeon), s. 37.

⁵⁶ [Srov.] TOMAN, Rolf, ed. *Románské umění: architektura, sochařství, malířství*. [Praha]: Slovart, 2006, s. 255.

⁵⁷ Kůr je vyvýšený prostor pro varhany, zpěváky a hudebníky v chrámu.

⁵⁸ [Srov.] TOMAN, Rolf, ed. *Románské umění: architektura, sochařství, malířství*. [Praha]: Slovart, 2006, s. 255.

⁵⁹ Vladislav II. (asi 1110–1174) byl od roku 1140 český kníže a v letech 1158–1172 jako Vladislav I. druhý český král z rodu Přemyslovců.

⁶⁰ Cisterciácký řád je mnišský řád založený roku 1098, ve kterém žijí mniši podle přísných zásad klášterního života hlášených Benediktem z Nursie, navazující na benediktinskou tradici.

⁶¹ [Srov.] TOMAN, Rolf, ed. *Románské umění: architektura, sochařství, malířství*. [Praha]: Slovart, 2006, s. 255.

2 Vybrané památky

Níže uvedená kapitola přibližuje tři vybrané památky českého románského umění – kostel sv. Petra a Pavla v Hosíně, kostel sv. Jakuba v Jakubu u Kutné Hory a rotundu sv. Jiří a Vojtěcha na hoře Říp. Zabývá se jejich popisem, vývojem, uměleckou hodnotou a současností.

2.1 Kostel sv. Petra a Pavla v Hosíně

V obci Hosín, nacházející se asi 10 km severně od Českých Budějovic a 4 km východně od Hluboké nad Vltavou,⁶² byl na vyvýšenině nad silnicí, vedoucí od návsi směrem k Borku, vybudován farní kostel sv. Petra⁶³ a Pavla⁶⁴ v Hosíně.⁶⁵ V místech tohoto nejvýznamnějšího novorománského kostela v jižních Čechách stával dříve románský kostelík.⁶⁶ Ten se však později stal sakristií většího kostela postaveného kolem roku 1340.⁶⁷ Gotickou stavbu roku 1900 nahradila stavba dnešní a původní románský kostelík byl zachován jako boční kaple.⁶⁸ Architektura původního románského kostela byla uznána jako hodnotný příklad raně středověké církevní stavby v jižních Čechách.⁶⁹

---

⁶² Současnost: Obec Hosín. *Hosín a Dobřejovice* [online]. Obec Hosín [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.hosin.cz/obec/soucasnost/>

⁶³ Svatý Petr byl jedním z dvanácti apoštolů. Původně se jmenoval Šimon a byl rybář. Ježíš přejmenoval Šimona na Petra (Petr = skála) a řekl, že na té skále zbuduje svoji církev. Později se Petr stal první hlavou církve – prvním papežem. Zemřel mučednickou smrtí.

⁶⁴ Svatý Pavel byl původně horlivým pronásledovatelem křesťanů. Pak se obrátil na křesťanskou víru a stal se naopak horlivým zvěstovatelem křesťanství. Je označován jako "apoštol národů", protože se díky jeho službě křesťanství rozšířilo mezi další národy.

⁶⁵[Srov.] PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 73.

⁶⁶ [Srov.] NOVÁKOVÁ, Marcela. *Chrám a kostely Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Reader's Digest, 2011, s. 100.

⁶⁷[Srov.] Kostel sv. Petra a Pavla. *Národní památkový ústav: Památkový katalog* [online]. Národní památkový ústav, c2015 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-petra-a-pavla-701598>

⁶⁸ [Srov.] NOVÁKOVÁ, Marcela. *Chrám a kostely Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Reader's Digest, 2011, s. 100.

⁶⁹ [Srov.] Kostel sv. Petra a Pavla. *Národní památkový ústav: Památkový katalog* [online]. Národní památkový ústav, c2015 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-petra-a-pavla-701598>

Pseudorománský kostel (viz Příloha I., Obr. 19), jenž byl postaven ze žlutých šamotových cihel a z kamene, nebyl orientován presbytářem k východu, ale netradičně na jih. Byl vybudován na půdorysu rovnoramenného kříže se třemi apsidami v závěru a na východě přiléhá ke kněžišti sakristie⁷⁰.⁷¹ Transept byl na východní straně zakončen apsidou a jeho západní strana byla uzavřena pravouhle. Západní průčelí bylo z vnějšku utvořeno z otevřené klenuté předsíně na čtyřech sloupech.⁷² Předsíň byla vyzdobena erby někdejších hosínských vrchností.⁷³ Vedle dveří stojící kamenná pozdně gotická nádoba na svícenou vodu dříve sloužila jako křtitelnice (viz Příloha I., Obr. 20). V rohu křížení na západní straně byla vybudována věž na čtvercovém půdorysu s jehlancovou střechou krytou glazovanými taškami a byla rozčleněna sdruženými okny.⁷⁴ Věž se z rohu křížení lodí vypíná do výšky 36 metrů.⁷⁵ Původní románský kostelík zakončený apsidou byl zachován jako boční kaple na východní straně hlavní lodi kostela. Mezi dvě malé vížky, jež zdobily severní průčelí kostela, byla vestavěna empora,⁷⁶ na jejíž vnitřní stranu bylo umístěno velké rozetové okno.⁷⁷ Pod emporou byl postaven hlavní vchod do kostela. Architektonické články byly vytesány z kamene a stavbu osvětlila vitrážová okna⁷⁸ představující světce.⁷⁹

Kněžiště (viz Příloha I., Obr. 21) bylo odděleno od lodi kamennou mřížkou a bylo vyvýšeno nad loď. Onen chór byl sklenut konchou ozdobenou novodobou malbou představující Nejsvětější Trojici. Dominantu presbytáře tvořil baldachýnový⁸⁰ oltář, zhotovený z mramoru a pískovce. Stůl páně (neboli mensu) z červeného mramoru nesou čtyři sloupky z totožného materiálu. Oltářní sochy sv. Petra

---

⁷⁰Sakristie je místnost v kostele, umístěná zpravidla bočně od kněžiště nebo za hlavním oltářem, v níž jsou uchovávána bohoslužebná roucha kněží i ministrantů a předměty užívané při bohoslužbě.

⁷¹[Srov.] Kostel: Hosínský kostel svatých apoštolů Petra a Pavla. *Hosín a Dobřejovice* [online]. Obec Hosín [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.hosin.cz/obec/kostel/>

⁷²[Srov.] PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 73.

⁷³[Srov.] Kostel: Hosínský kostel svatých apoštolů Petra a Pavla. *Hosín a Dobřejovice* [online]. Obec Hosín [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.hosin.cz/obec/kostel/>

⁷⁴[Srov.] PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 73.

⁷⁵[Srov.] Kostel: Hosínský kostel svatých apoštolů Petra a Pavla. *Hosín a Dobřejovice* [online]. Obec Hosín [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.hosin.cz/obec/kostel/>

⁷⁶Empora je nadzemní a přístupná galerie, otevřená do hlavního prostoru lodi kostela, synagogy nebo jiného veřejného prostoru.

⁷⁷Rozetové okno je kruhové okno, které má často velké rozměry.

⁷⁸Vitráž (nebo také vitraj) je výtvarně pojednaná skleněná výplň okna, která je tvořena jako mozaika z malých kousků skla, jež jsou k sobě přiletovány olověnými pásky.

⁷⁹[Srov.] PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 73.

⁸⁰Baldachýn (nebo také nebesa) je dřevěná nebo kamenná stříška nad trůnem, oltářem a podobně.

a Pavla zhotovil akademický sochař Čeněk Vosmík.⁸¹ Na dubovém svatostánku byl vytvořen reliéf představující Beránka Božího, symbol Krista. Po stranách svatostánku byly zhotoveny reliéfy zemských patronů. Nad oltářem byl na čtyřech žulových sloupech s patkami z pískovce vyzdvihnut baldachýn. Vnější oblouky baldachýnu byly vytvořeny z mramoru a jeho klenba ze zlaceného dubového dřeva. Při levé straně kněžiště byla postavena kamenná kazatelna s reliéfy světců (viz Příloha I., Obr. 22). Karel Holub⁸² ze Smíchova a firma Bratři Zemanové⁸³ zajistili kamenické práce na hlavním oltáři, kazatelně i mřížce. Řezbářské práce provedla firma Petra Buška ze Sychrova⁸⁴.⁸⁵

Kaple sv. Kříže situovaná do východní části transeptu byla vyvýšena o dva stupně nad loď (viz Příloha I., Obr. 23). V kapli byl postaven oltář sv. Kříže se sochami dvou andělů uctívajících kříž. Do oltářní tumby⁸⁶ byl umístěn Boží hrob. Do zdi kaple byly zasazeny náhrobní desky ze starého chrámu. Při jižní straně východní části transeptu byl umístěn pseudorománský oltář Panny Marie Lurdské s reliéfními medailony andělů (viz Příloha I., Obr. 24). Další pseudorománský oltář, tentokrát věnovaný patronu zповědníků sv. Janu Nepomuckému, byl položen k jižní straně západní části příčné lodi a zdobí ho medailony s reliéfy čtyř evangelistů (viz Příloha I., Obr. 25). Do stěn lodi byly zapuštěny dřevěné reliéfy s výjevy křížové cesty (viz Příloha I, Obr. 26).⁸⁷

Varhany byly vytvořeny ve firmě Bratři Paštikové⁸⁸ a pseudorománská skříň byla vyrobena firmou Petra Buška ze Sychrova. Byly považovány za hodnotný nástroj s romantickou dispozicí.⁸⁹

Již zmiňovaná románská stavba byla zařazena mezi nejstarší sakrální památky na Českobudějovicku. Bylo obtížné určit dobu vzniku původního kostelíku, neboť

---

⁸¹ Čeněk Vosmík (5. 4. 1860 – 11. 4. 1944) byl sochař, jenž působil v Praze.

⁸² Kameník Karel Holub žil v letech 1870–1939.

⁸³ Kamenická firma Bratři Zemanové pocházela z Keblan na Trhvosvinensku a působila i v Českých Budějovicích.

⁸⁴ Petr Bušek (5. 5. 1824 – 29. 1. 1894) byl řezbář známý jako tvůrce dřevořezbářské výzdoby zámku Sychrov z doby novogotické přestavby.

⁸⁵[Srov.] PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 73.

⁸⁶ Tumba je kamenný, zděný nebo kovový náhrobek se zdobnou náhrobní deskou, která nemusí obsahovat tělesné ostatky zesnulého.

⁸⁷ [Srov.] PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 73.

⁸⁸ Bratři August, Josef a Bohumil Paštikové spolu začali pracovat v devadesátých letech 19. století. Po smrti Josefa, roku 1918, společný varhanářský podnik zanikl.

⁸⁹ [Srov.] PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 76.

další stavební úpravy zničily architektonické prvky důležité pro dataci. Podle zasvěcení i prostoty románského chrámu se usuzoval velmi starý původ. Odhady se pohybovaly v rozmezí od druhé poloviny 11. století až do konce 12. století.⁹⁰ Románský kostelík se později stal sakristií většího kostela postaveného kolem roku 1340, kdy došlo i k zaklenutí původně plochostropé lodi románské svatyně.⁹¹ Gotický kostel byl roku 1898 zbořen a roku 1900 ho nahradila dnešní stavba. Původní románský chrám byl zachován jako kaple na východní straně kostela.⁹² Románský kostelík byl od hlavní lodi nového chrámu oddělen kovovou mříží. Tato původní stavba na obdélném půdorysu byla zakončena apsidou, která byla sklenuta konchou. Zřejmě v souvislosti se stavbou raně gotického kostela byla loď zaklenuta dvěma poli křížové klenby. Žebra, jež byla zhotovena z pískovce, vyrůstají z hrubých jehlancovitých a kuželovitých konzol.⁹³ Na jedné z konzol byla vyobrazena maska v podobě stylizované lidské tváře (viz Příloha I., Obr. 27). Dodatečně upravovaná okna na severní straně osvětlila prostor (viz Příloha I., Obr. 28).⁹⁴

Autorka titulu *Chrámy a kostely Čech, Moravy a Slezska* Marcela Nováková uvedla, že v roce 1901 zde byly objeveny a restaurovány gotické nástěnné malby z doby před polovinou 14. století.⁹⁵ Historik Petr Pavelec však ve svém článku napsal, že nástěnné malby zde byly objeveny již v roce 1899. Jejich odkrývání a restaurování bylo tehdy svěřeno Ludvíku Kubovi^{96, 97}

Gotické malby byly provedeny do vlhké vrstvy vápna nanesené na omítku a pokrývaly většinu plochy kostelíka. Nejsvětější Trojice byla vyobrazena na středu apsidy tak, že Bůh Otec sedí na stoličce a drží kříž s ukřížovaným Kristem, k němuž slétá Duch Svatý jako holubice (viz Příloha I., Obr. 29). Pozadí tohoto obrazu bylo utvořeno draperií nesenou čtyřmi klečícími anděly. Postavy

---

⁹⁰ [Srov.] PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 46.

⁹¹ [Srov.] Kostel sv. Petra a Pavla. *Národní památkový ústav: Památkový katalog* [online]. Národní památkový ústav, c2015 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-petra-a-pavla-701598>

⁹² [Srov.] NOVÁKOVÁ, Marcela. *Chrámy a kostely Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Reader's Digest, 2011, s. 100.

⁹³ Konzola je nosný článek vystupující ze zdi a nesoucí klenební žebro, římsu, arkýř, balkon, pavlač a podobně.

⁹⁴ [Srov.] PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 76.

⁹⁵ [Srov.] NOVÁKOVÁ, Marcela. *Chrámy a kostely Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Reader's Digest, 2011, s. 100.

⁹⁶ Ludvík Kuba (16. 4. 1863 – 30. 11. 1956) byl český folklorista, spisovatel a akademický malíř.

⁹⁷ [Srov.] PAVELEC, Petr. *Nástěnné malby v kostele sv. Petra a Pavla v Hosíně. Zprávy památkové péče*. 3/1996, **LVI**, s. 77.

čtyř světců po stranách Nejsvětější Trojice byly nalezeny už ve velmi nezřetelném stavu.⁹⁸ Ony figury světců nebyly s přesností určeny a restaurování pouze rehabilitovalo a vyčistilo stav po odkrytí a prvním restaurování.⁹⁹ Na levé straně byli nejspíše vyobrazeni sv. Petr a Pavel. Postavy na pravé straně pravděpodobně ztvárnily svatou Kateřinu a Markétu, oblíbené středověké svěťice. Malba svaté Markéty byla zničena proražením vchodu, který byl později opět zazděn.¹⁰⁰

Nad apsidou byli na čelním oblouku namalováni dva letící andělé přidržující rozměrnou zřasenou roušku s vyobrazením tváře Kristovy – Veraikon¹⁰¹ (viz Příloha I., Obr. 30). Malířská výzdoba byla dochována i na obou polích klenby. Kápě klenby, umístěné blíže k apsidě, byly dekorovány bílými hvězdami na modrém pozadí. V každém z těchto klenebních polí byla i postava anděla v řaseném šatě a s nápisovou páskou, jejíž text se už nedochoval (viz Příloha I., Obr. 31). Kápě vzdálenější klenby byly ozdobeny karmínovými hvězdami na okrovém pozadí (viz Příloha I., Obr. 32). Žebra byla pokryta malovanou ornamentální výplní.¹⁰²

Zde se námět Nejsvětější Trojice objevil v ikonografii¹⁰³ české nástěnné malby poprvé. V podobném čase a vyobrazení se Nejsvětější Trojice objevila i v kostele sv. Mikuláše v Ševětíně. Poměrně málo častým námětem bylo i zobrazení Veraikonu, který se mimo Hosín dochoval v Kašperských Horách a Horním Bukovsku.¹⁰⁴

Jižní stěna lodi byla vyzdobena figurální malbou a malíř si ji rozdělil vodorovně na tři obrazová pásma. Malovaný příběh, odvíjející se od horního pásu dolů a vykládající se zleva doprava, zachytil osud mučednice sv. Markéty¹⁰⁵ (viz

⁹⁸ [Srov.] PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 76.

⁹⁹ [Srov.] PAVELEC, Petr. Nástěnné malby v kostele sv. Petra a Pavla v Hosíně. *Zprávy památkové péče*. 3/1996, **LVI**, s. 77.

¹⁰⁰ [Srov.] PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 76.

¹⁰¹ Veraikon představuje legendární roušku sv. Veroniky, do níž si Kristus otřel tvář při cestě na Golgotu.

¹⁰² [Srov.] PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 76.

¹⁰³ Ikonografie je jedno z odvětví dějin umění, které se zabývá popisem, klasifikací a interpretací různých zobrazení.

¹⁰⁴ [Srov.] PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 80.

¹⁰⁵ Legenda vypráví o tom, jak si pisidský vladař Olibrius všiml svaté Markéty, která pásala dobytek. Vladař si nechal svěťici předvolat a chtěl, aby se Markéta stala jeho manželkou. Požádal ji, ať mu řekne své jméno, vyznání a odkud pochází. Potom, co svěťice uvedla, že věří ve svého pána Ježíše Krista se vladař rozčílil a nařídil, aby ji zbičovali a mučili, aby se tak svatá Markéta vzdala své víry. Toho však nedosáhl. Markéta byla následně uvězněna do žaltáře, kde křížem zahнала dábla v podobě draka.

Příloha I., Obr. 33).¹⁰⁶ V horním pásu byla zachycena svatá Markéta v červeném šatu sedící na pařezu, z něhož vyrůstají větve. Hlava světice byla ozdobena korunou a svatozáří. Okolo postavy byl vyobrazen pasoucí se dobytek.¹⁰⁷ Také zde byl identifikován atribut sv. Markéty – palmová ratolest v levé ruce světice.¹⁰⁸

Na prvním výjevu prostředního pásu byli namalováni dva jezdcí, jež ukazují levou rukou na světici a v pravé drží uzdy koní. První z mužů, mající na hlavě knížecí čapku, představoval pisidského vladaře Olibria. Mužská postava, která byla vyobrazena před jezdcí, se k nim otáčí a poskakuje. Tato scéna vyprávěla o tom, jak Olibrius při projíždce spatřil Markétu se stádem. Další výjev zobrazil světici předvedenou před Olibria, který sedí na kamenném trůnu s žezlem v ruce. Markéta byla vedena drábem s velkým nosem a vyplazeným jazykem. Za ní byl namalován zbrojnoš v kukle a s kopím v ruce.¹⁰⁹

Mučení svaté Markéty bylo zobrazeno v prvním výjevu posledního pásu. Poloobnaženou mučednici zde vyobrazili přivázanou ke sloupu, jak ji bičují dva biřici. Světice byla poté poslána do vězení, které bylo zachyceno v další scéně. Uprostřed zde byla vyobrazena budova s otevřenou přední stěnou a věžemi v nárožích. Uvnitř této stavby byla namalována sv. Markéta s křížem v ruce.¹¹⁰

Smrt svaté Markéty byla zaznamenána na posledním výjevu. Světice v modrém plášti zde byla ztvárněna klečící se spjatýma rukama s již uťatou hlavou. Nad světicí byl namalován vznášející se anděl s rouškou, do které přijímá Markétinu duši. Ona duše zde byla vyobrazena jako drobná polopostava se svatozáří. Další postavy, které byly zachyceny v tomto výjevu, jsou kat, jenž si pláštěm otírá zakrvácený meč, a za světicí klečící postava, která pravděpodobně představuje donátora, s nápisovou páskou v ruce.¹¹¹

Krátce nato byla popravena stětím hlavy. ([Srov.] Saint Marina the Great Martyr and Vanquisher of Demons. *Saint Sophia Greek Orthodox Cathedral* [online]. Washington DC: Saint Sophia Greek Orthodox Cathedral, c2020 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.saintsophiadc.org/saint-marina-the-great-martyr-and-vanquisher-of-demons-2/>)

¹⁰⁶ [Srov.] PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 76.

¹⁰⁷ [Srov.] Tamtéž.

¹⁰⁸ [Srov.] PAVELEC, Petr. *Nástěnné malby v kostele sv. Petra a Pavla v Hosíně. Zprávy památkové péče*. 3/1996, **LVI**, s. 77.

¹⁰⁹ [Srov.] PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 80.

¹¹⁰ [Srov.] Tamtéž.

¹¹¹ [Srov.] Tamtéž.

Severní stěna lodi byla taktéž pokryta nástěnnými malbami, ale tentokrát šlo patrně o výjevy z legendy o svaté Kateřině¹¹² (viz Příloha I., Obr. 34). Malby však byly porušeny při úpravě oken.¹¹³ Výjev legendy byl rovněž rozvržen do tří pásů. Horní byl zcela zničen a ve středním byly v západním i východním okraji zřetelné zbytky figur. V dolním pásu byl nalevo zobrazen domek s otevřenou přední stěnou. V oné stavbě byla zobrazena polopostava světice se sepjatýma rukama ve zlatistvém nimbu. Ve střední části bylo odkryto několik sedících a jedna stojící postava. Napravo se dochoval výjev stětí světice, bohužel však ve fragmentárním stavu. Toto vyobrazení smrti svaté Kateřiny bylo téměř totožné s výjevem stětí svaté Markéty.¹¹⁴

Na jižní stěně druhého klenebního pole byla vytvořena malba muže sedícího na lavici, jenž pozdvihuje ruce ke knize na pultu (viz Příloha I., Obr. 35). Na lavici bylo zachyceno i malé sedící zvíře, nejspíše pes. Výjev byl ještě doplněn velkým džbánem, který byl umístěn za ústřední mužskou postavou.¹¹⁵ Proti sedící postavě byly před lavicí objeveny fragmenty další figury, též bez svatozáře. Nebylo zjištěno, jestli postava sedí, stojí nebo klečí, ale v pozdvižených rukách přidržuje předmět podobný misce s jakýmsi červeným obsahem.¹¹⁶ Malby pokrývaly i severní stěnu druhého klenebního pole, tam se však dochovaly jen nejasné obrysy.¹¹⁷

Malíř gotických hosínských maleb se pravděpodobně inspiroval saskou ilustrovanou knihou *Sachsenspiegel*,¹¹⁸ ale nebyly vyloučeny ani jiné inspirační

---

¹¹² Legenda vypráví o tom, jak do Alexandrie zavítal císař Maximinus, který pronásledoval křesťany. Když uspořádal velké obětní slavnosti pohanským bohům, Kateřina před něj předstoupila a vytkla mu, že se klaní bezcenným bůžkům a pronásleduje ty, kdo věří v jediného, pravého Boha. Císař si ji pozval do svého paláce a chtěl, aby ji přední pohanští mudrci vyvedli z omylu. Dívka však vyvrátila všechny tvrzení pohanů a mnohé z nich přesvědčila o správnosti Kristova učení. Mučili ji a odvěkli do žaláře, kde měla zůstat, dokud nezmění názor nebo nezemře hladu. i po dvanácti dnech však byla světice stále živá. Císař poručil, aby byla lámána kolem opatřeným ostrými břity. Než však světici připoutali ke smrticímu nástroji, udeřil z jasného nebe blesk a kolo roztříštil. Když to císař uviděl, poručil, aby dívku sťali mečem. Kateřina bývá zobrazována s mečem v ruce a rozbitým kolem. ([Srov.] sv. Kateřina Alexandrijská. Římskokatolická farnost Mutěnice [online]. Římskokatolická farnost Mutěnice, c2023 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <http://farnostmutenice.cz/sv-katerina-alexandrijska/>)

¹¹³ [Srov.] PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 80.

¹¹⁴ [Srov.] PAVELEC, Petr. Nástěnné malby v kostele sv. Petra a Pavla v Hosíně. *Zprávy památkové péče*. 3/1996, **LVI**, s. 78.

¹¹⁵ [Srov.] PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 80.

¹¹⁶ [Srov.] PAVELEC, Petr. Nástěnné malby v kostele sv. Petra a Pavla v Hosíně. *Zprávy památkové péče*. 3/1996, **LVI**, s. 79.

¹¹⁷ [Srov.] PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 80.

¹¹⁸ *Sachsenspiegel* (Saské zrcadlo) je středověká právní kniha dochovaná v několika bohatě iluminovaných opisech. Autorem byl Eike von Repgow, který jej vytvořil v letech 1220–1233.

zdroje. Gotickému umělci se povedlo, i přes problémy s udržení měřítka, malbu dobře rozprostřít do plochy stěny. Díky výrazné gestikulaci rukou a expresivitě obličejů záporných hrdinů dosáhl malíř přesvědčivosti postav. Hosínské nástěnné malby měly svou ilustrativností blízko knižním malbám. Přestože nebyly dílem nadprůměrné kvality, doložily rozmanitost výtvarného projevu v českém nástěnném malířství.¹¹⁹

Nynější stavba byla uvedena jako významný příklad církevní stavby zbudované v novorománském slohu těsně před koncem 19. století. Také doložila úroveň soudobé architektonické tvorby na schwarzenberských panstvích.¹²⁰

V době vzniku této bakalářské práce v hosínském kostele celeburoval mše otec Tomas van Zavrel.¹²¹ V roce 2017 ho třináctý biskup českobudějovický Vlastimil Kročil¹²² povolal do Českých Budějovic jako ředitele Pastoračního střediska a zároveň byl ustanoven administrátorem v nedalekých farnostech Hluboká nad Vltavou, Hosín a Purkarec.¹²³

Římskokatolická farnost Hosín se velkou měrou podílela na vzniku projektu Mount Hosín. Jako cíl předkládaného investičního záměru bylo uvedeno zefektivnění využitelnosti areálu Hosín, zvýšení poskytovaného standardu služeb prostřednictvím příměstského Střediska volného času a vzdělávání pro školy a širokou veřejnost, a to vše při zachování historické hodnoty památkově chráněného areálu.¹²⁴

Projekt Mount Hosín byl tematicky uspořádán do dílčích podprojektů. Pod tematický okruh s názvem Centrum volného času, kultury a vzdělávání byly zařazeny tyto podprojekty – hlavní multifunkční sál (školení, konference, divadlo, koncerty, výstavy), multimediální sály, učebny a výstavní plochy, interaktivní vzdělávací zahrada, tábořiště, ubytovací kapacity pro studijní pobyty.

---

¹¹⁹ [Srov.] PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 80.

¹²⁰ [Srov.] Kostel sv. Petra a Pavla. Národní památkový ústav: Památkový katalog [online]. Národní památkový ústav, c2015 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-petra-a-pavla-701598>

¹²¹ Tomas van Zavrel (*21. 2. 1967) byl narozen v Praze, ale vyrůstal v Nizozemí. Svátost kněžství přijal 25. 6. 2011 v Českých Budějovicích. Roku 2020 začal otec velmi aktivně nahrávat videa na svůj YouTube kanál.

¹²² Vlastimil Kročil (*10. 5. 1961) je český římskokatolický duchovní a od roku 2015 třináctý biskup českobudějovický.

¹²³ [Srov.] Tomas van Zavrel: O mně [online]. Tomas van Zavrel, c2021 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.vanzavrel.cz/o-mne/>

¹²⁴ [Srov.] *Mount Hosín* [online]. Tomas van Zavrel, c2021 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.vanzavrel.cz/mount-hosin/>

V tematickém okruhu s názvem Hlavní odpočívadlo pro cestovní ruch byly uvedeny tyto body – turistické infocentrum, sociální zařízení, interaktivní relaxační zahrada, odstavné a parkovací plochy, kulturní památka areálu a kostela. Poslední okruh, Duchovní centrum pro celistvý rozvoj člověka, pod sebe zahrnul tyto podprojekty – ubytovací kapacity pro víkendové či prázdninové pobyty, prostory pro workshopy, rekolekce a exercicie, meditativní zahradu, kostel sv. Petra a Pavla. Dílčí projekty byly navrženy tak, aby byly vzájemně propojené do té míry, aby mohly být realizovány paralelně dle dostupných finančních zdrojů.¹²⁵

2.2 Kostel sv. Jakuba v Jakubu

Na vyvýšenině, jež byla nazývána horou sv. Jakuba, v obci Jakub – Církvice byl postaven románský kostel zasvěcený svatému Jakubu Většímu¹²⁶ (viz Příloha I., Obr. 36). Jedna z teorií objasňující, proč byl na tamější poměry tak okázalý kostel vystavěn právě tam, vycházela z faktu, že ve 12. století vrcholily svatojakubské poutě do Santiaga de Compostela¹²⁷ k hrobu sv. Jakuba. Mnohé kostely, které za účelem modlitby navštěvovali poutníci vycházející z různých míst Evropy, sloužily jako orientační body. Jedním z těchto bodů tedy mohl být kostel sv. Jakuba.¹²⁸

Druhá teorie pojednávala o tom, že Marie, donátorka kostela, se svými syny Slaviborem a Pavlem nechala vybudovat stavbu jako prosbu o usmíření a zbavení břemene klatby vynesené papežem Eugenem III.¹²⁹ na jejího manžela, pana

---

¹²⁵ [Srov.] Mount Hosín: Fáze projektu. *Mount Hosín* [online]. c2023 [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.mounthosin.cz/o-projektu/faze-projektu/>

¹²⁶ Svatý Jakub Větší byl jedním z dvanácti učedníků Ježíše Krista. Jako první z apoštolů skončil mučednickou smrtí. Jeho španělské jméno je Santiago.

¹²⁷ Svatojakubská pouť je poutní cesta k ostatkům svatého Jakuba, které byly dle různých legend pohřbeny na pustém místě – dnešním Santiagu. Místo bylo na 800 let ztraceno, až do doby, kdy na ně ukázaly jasné zářící hvězdy. Odtud pak název Santiago de Compostela (= svatý Jakub v hvězdném poli).

¹²⁸ [Srov.] VAŇKOVÁ, Anna. *KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO*. Libice nad Cidlinou: Gloriet s.r.o, 2015, s. 1.

¹²⁹ Blahoslavený Eugen III. byl cisterciácký mnich, který vedl církev jako 167. papež v letech 1145–1153.

Slavibora ze Švábenic, za účast na přepadení olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka¹³⁰.¹³¹ Papež na něj uvalil interdikt,¹³² během něhož Slavibor zemřel.¹³³

Dodnes nebyla s určitostí stanovena doba postavení kostela, ale upřesnil ji nález relikviáře, který byl objeven při instalaci varhan do středu poprsní zdi empory. Nalezení oné kovové ostatkové schránky opatřené pečeti Daniela I.,¹³⁴ třináctého pražského biskupa, jež v sobě obsahovala dvanáct červených látkových sáčků s ostatky svatých a latinsky psanou autentiku,¹³⁵ datuje Anna Vaňková ve své publikaci *Kostel sv. Jakuba Většího na rok 1845*,¹³⁶ avšak na oficiálních stránkách římskokatolické farnosti Kutná Hora – Sedlec je uveden rok 1846.¹³⁷ Nejen že církevní listina doložila datum vysvěcení vedlejšího oltáře, díky němuž můžeme předpokládat, že je stavba ještě starší, ale je také jedinou písemnou zmínkou o velmožce¹³⁸ Marii.¹³⁹ Text autentiky přeložil Jan Erazim Wocel¹⁴⁰ takto:

„Léta po narození Páně 1165... já Daniel, nehodný sice, ale z Boží milosti třináctý biskup Pražský,... měsíce jedenáctého, dne měsíce devatenáctého, za panování Fridricha,... římského císaře a za časů Vladislava, slavného krále Čechů, uložil jsem vlastnoručně do tohoto oltáře ... ostatky těchto svatých: ze dřeva Páně, z hrobu Páně, bl. P. Marie, sv. Jana Křtitele, sv. Ondřeje, Jakuba, Bartoloměje apoštolů, sv. Václava mučedníka, sv. Vojtěcha muč., sv. Blažeje muč., sv. Sixta muč., sv. Leona pan., sv. Ludmily muč., svatých jedenáctitisící panen a jiných svatých.

Tito a všichni Svatí Boží, račte se přimluvit za mne...u Hospodina. Amen.

Já Vladislav, toho času král Čechů, za totéž prosím. Amen.

---

¹³⁰ Olomoucký biskup Jindřich Zdík (asi 1083–1150) byl jedním z největších českých vzdělavců období raného středověku, vynikající duchovní a diplomat, propagátor církevních reforem.

¹³¹ [Srov.] KOSTEL SVATÉHO JAKUBA: Historie. *Římskokatolická farnost Kutná Hora – Sedlec* [online]. Sedlec, c2022–2023 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: <https://www.sedlec.info/jakub/historie/>

¹³² Interdikt je druhý nejtěžší církevní trest, odsouzený se nesmí účastnit bohuslužeb a přijímat nebo udělovat svátosti

¹³³ [Srov.] VAŇKOVÁ, Anna. *KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO*. Libice nad Cidlinou: Gloriet s.r.o, 2015, s. 1.

¹³⁴ Daniel I. byl třináctý pražský biskup v letech 1148–1167, rádce a diplomat krále Vladislava II. a císaře Fridricha I. Barbarossy.

¹³⁵ Autentika je listina vydaná církví, kterou se ověřuje pravost určité relikvie.

¹³⁶ [Srov.] VAŇKOVÁ, Anna. *KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO*. Libice nad Cidlinou: Gloriet s.r.o, 2015, s. 2.

¹³⁷ [Srov.] KOSTEL SVATÉHO JAKUBA: Historie. *Římskokatolická farnost Kutná Hora – Sedlec* [online]. Sedlec, c2022–2023 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: <https://www.sedlec.info/jakub/historie/>

¹³⁸ Velmož je šlechtic nebo jiný člověk ve vysokém postavení, ke kterému jej mohl předurčit jeho původ či jiné přednosti.

¹³⁹ [Srov.] VAŇKOVÁ, Anna. *KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO*. Libice nad Cidlinou: Gloriet s.r.o, 2015, s. 3.

¹⁴⁰ Jan Erazim Wocel (23. 8. 1802–16. 9. 1871) byl český romantický básník, dramatik, zakladatel české archeologie jako vědního odvětví, kulturní historik a národní buditel.

Já Judita,... královna Čechů, za totěž prosím. Amen.

Já Marie, budovatelka tohoto kostela, se svými syny Slaviborem a Pavlem, téhož času prosím za totěž. Amen.

Zaznamenává se zasvěcení tohoto oltáře blahosladené a neposkvrněné P. Marii.¹⁴¹

Kopie listiny a olověné schránky byly umístěny do sakristie kostela, kde v roce 2020 vznikla expozice odkazující na vzdálenou i blízkou historii tohoto chrámu. Originál autentiky byl uložen v archivu Národního muzea.¹⁴²

Jelikož byl kostel založen velmožem, jde o tzv. panský kostel, kde byli pán a jeho rodina odděleni od prostého lidu a sledovali bohoslužby z vyvýšené tribuny v západní části kostela. Prostor uvnitř lodě byl vystaven do výšky téměř osmi metrů.¹⁴³ Původní zděná pavlačová tribuna, podklenutá poli s křížovou klenbou, byla vybudována tak, že ji podepíraly tři arkádové oblouky na dvou sloupech¹⁴⁴ s hlavicemi, rozdílnými dřívky (jeden byl zdoben složitě se proplétajícími provazci a druhý byl hladký) a mohutnými patkami (viz Příloha I., Obr. 37). Zatímco klenby druhého a třetího oblouku byly zachovány, v klenbě prvního oblouku bylo původně točité schodiště. To bylo zrušené po vybudování schodiště venkovního.¹⁴⁵

Při příležitosti výměny dosavadního oltáře za nový, v roce 1874, byl nalezen druhý relikviář, totožný s prvním. Avšak dvanáct uvnitř ukrytých sáčků z červené látky bylo zvětralých a pokrytých vrstvou žlutého prachu (pravděpodobně pozůstatek po další autentice).¹⁴⁶ Dřevěná část nynějšího oltáře byla vyřezána podle návrhu Josefa Krannerera.¹⁴⁷ Fresky v apsidě, pocházející ze stejné doby jako oltář, byly zhotoveny Petrem Maixnerem.¹⁴⁸ Ve středu konchy byl na zlatém podkladě vyobrazen žehnající Kristus na oblacích, který ve své levé ruce třímá kouli znamenající svět. Panna Marie byla zobrazena po pravé straně Ježíše Krista

---

¹⁴¹ VAŇKOVÁ, Anna. *KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO*. Libice nad Cidlinou: Gloriet s.r.o, 2015, s. 2–3.

¹⁴²[Srov.] KOSTEL SVATÉHO JAKUBA: Historie. Římskokatolická farnost Kutná Hora – Sedlec [online]. Sedlec, c2022–2023 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: <https://www.sedlec.info/jakub/historie/>

¹⁴³ [Srov.] VAŇKOVÁ, Anna. *KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO*. Libice nad Cidlinou: Gloriet s.r.o, 2015, s. 3.

¹⁴⁴ [Srov.] KOSTEL SVATÉHO JAKUBA: Historie. Římskokatolická farnost Kutná Hora – Sedlec [online]. Sedlec, c2022–2023 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: <https://www.sedlec.info/jakub/historie/>

¹⁴⁵ [Srov.] VAŇKOVÁ, Anna. *KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO*. Libice nad Cidlinou: Gloriet s.r.o, 2015, s. 3.

¹⁴⁶ [Srov.] Tamtéž, s. 3–4.

¹⁴⁷ Josef Kranner (13. 6. 1801–19. 10. 1871) byl český architekt a stavitel.

¹⁴⁸ Petr Maixner (27. 2. 1831–22. 10. 1884) byl český malíř historických výjevů, portrétista a restaurátor.

a po jeho levé straně klečící Jan Křtitel. Pod konchou byly vytvořeny čtyři obrazy popisující život sv. Jakuba (viz Příloha I., Obr. 38).¹⁴⁹

Do hřbitova, jenž se nacházel kolem kostela, se pohřbívalo hlavně koncem 16. a počátkem 17. století. Četné náhrobníky, které byly druhotně osazeny ve stěnách uvnitř kostela, pod tribunou a na severní straně lodi, patřily šlechticům.¹⁵⁰ Nejbohatší náhrobek, jenž byl zhotoven v polovině osmnáctého století, patří Kateřině d'Arco¹⁵¹ (viz Příloha I., Obr. 39). Nynější dlažba byla položena v letech 1872–1874. Byla přeložena při rekonstrukci v letech 1997–2001, která byla provedena římskokatolickou farností v Sedlci (viz Příloha I., Obr. 40). Při této rekonstrukci byl kostel doslova zachráněn, protože se musely vyztužit základy a také bylo nutné ocelovými táhly stáhnout loď.¹⁵²

Chrám sv. Jakuba v Jakubu byl postaven z pískovcových kvádrů, jejichž původní barevnost (šedá, žlutá, červená) je kvůli zvětrávání nyní patrná pouze na jednom okně (viz Příloha I., Obr. 41). Loď a apsida byly navíc opatřeny lehkou ochrannou omítkou, a tak není původní barevnost pouhým okem viditelná.¹⁵³ V tomto regionu se apsidy románských kostelů dochovaly pouze zde a v Malíně u kostela sv. Jana Křtitele.¹⁵⁴

Fasáda kostela byla zhotovena, ve srovnání s ostatními románskými stavbami na tomto území, nezvykle zdobně. Za svou dekorativnost vděčila neobvyklému dělení fasády.¹⁵⁵ Za mimořádné bylo považováno především jižní průčelí, které je zdobeno figurálními reliéfy v životní velikosti umístěnými do slepých arkád¹⁵⁶ (viz Příloha I., Obr. 42). Mají vysokou uměleckou úroveň a ve své době byly na území Čech velmi vzácné.¹⁵⁷ Tento soubor plastik je největším dochovaným

---

¹⁴⁹ [Srov.] VAŇKOVÁ, Anna. *KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO*. Libice nad Cidlinou: Gloriet s.r.o, 2015, s. 4.

¹⁵⁰ [Srov.] Kostel sv. Jakuba. *Národní památkový ústav: Památkový katalog* [online]. Národní památkový ústav, c2015 [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-jakuba-2152785>

¹⁵¹ Kateřina d'Arco, rozená Věžníková, byla hraběnka. Na počátku 18. století byl kostel v držení jejího rodu – Věžníků.

¹⁵² [Srov.] VAŇKOVÁ, Anna. *KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO*. Libice nad Cidlinou: Gloriet s.r.o, 2015, s. 8.

¹⁵³ [Srov.] Tamtéž, s. 3.

¹⁵⁴ [Srov.] Kostel sv. Jakuba. *Národní památkový ústav: Památkový katalog* [online]. Národní památkový ústav, c2015 [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-jakuba-2152785>

¹⁵⁵ [Srov.] VAŇKOVÁ, Anna. *KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO*. Libice nad Cidlinou: Gloriet s.r.o, 2015, s. 6.

¹⁵⁶ Slepá arkáda je arkáda, jež je přisazena ke stěně.

¹⁵⁷ [Srov.] KOSTEL SVATÉHO JAKUBA: Historie. *Římskokatolická farnost Kutná Hora – Sedlec* [online]. Sedlec, c2022–2023 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: <https://www.sedlec.info/jakub/historie/>

souborem románských soch na území České republiky. Kostel byl pro svou historickou hodnotu v dubnu roku 2008 prohlášen za národní památku¹⁵⁸

Patrové jižní průčelí lodi kostela bylo na západním a jižním nároží dekorováno lizénami,¹⁵⁹ na které nad přízemím a nad patrem navazoval obloučkový vlys.¹⁶⁰ Vertikálně vedená lizéna, jež byla umístěna mimo osu stěny směrem k východu, rozděluje přízemí, ale nepokračuje do patra. Přízemí bylo členěno čtyřmi slepými arkádami, v pravé části opřeny mimo lizény o polosloup. Do levé části přízemí byl situován vstupní portál a v západním arkádovém poli bylo dodatečně zazděno kruhové okno. Patro bylo členěno celkem sedmi slepými arkádami, které nebyly zhotoveny ve stejné šířce ani výšce. Zdivo bylo vyzděno z kvádrů na vápennou maltu v úzkých spárách, stejným způsobem byly provedeny i lizény.¹⁶¹

Bylo uvažováno o třech oblastech vzniku soch, které jsou provedené v takzvaném vysokém reliéfu. Kníže Vladislav II.¹⁶² se účastnil vojenských tažení do severní Itálie po boku německého císaře Fridricha.¹⁶³ Vzhledem k tomu, že bylo prokázáno, že Vladislav přivážel ze svých tažení válečnou kořist, je možné, že by tyto sochy mohly k válečné kořisti patřit také. Druhou oblastí bylo severní Německo (Sasko nebo Durynsko), kde se našly náhrobní kameny z téhož období osazené sochami, které mají s těmito jakubskými stejné obutí. Třetím místem byla jihovýchodní Francie.¹⁶⁴

Vzhledem k tomu, že byly sochy při osazování upravovány (klečícím mládencům byly zkráceny nohy a rytíři meč), byly pravděpodobně původně určeny pro jinou sakrální stavbu.¹⁶⁵ Tomu by i nasvědčoval fakt, že podobné úpravy byly v románské době poměrně časté.¹⁶⁶

Velmi detailně a realisticky zpracované reliéfy tvoří monolit s kvádrem, který byl zazděn do okolního zdiva. Minimální spára mezi kvádrem a okolním zdivem, jež

---

¹⁵⁸ [Srov.] VAŇKOVÁ, Anna. *KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO*. Libice nad Cidlinou: Gloriet s.r.o, 2015, s. 6.

¹⁵⁹ Lizéna je svislý plochý pásovitý architektonický dekorativní článek členící fasádu.

¹⁶⁰ Obloučkový vlys je vlys, jež je tvořen řadou půlkruhových obloučků.

¹⁶¹ [Srov.] KROUPA, Pavel. Průzkum jižního průčelí lodi kostela sv. Jakuba v Jakubu u Kutné Hory. *Průzkumy památek*. Praha: Národní památkový ústav, 1997, 4, s. 3–4.

¹⁶² Vladislav II. byl od roku 1140 český kníže a v letech 1158–1172 druhý český král z rodu Přemyslovců.

¹⁶³ Fridrich I. Barbarossa (1122–1190) byl císařem Svaté říše římské od roku 1155 až do své smrti.

Už o tři roky dřív byl říšskými knížaty zvolen římským a německým králem.

¹⁶⁴ [Srov.] VAŇKOVÁ, Anna. *KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO*. Libice nad Cidlinou: Gloriet s.r.o, 2015, s. 6.

¹⁶⁵ [Srov.] KROUPA, Pavel. Průzkum jižního průčelí lodi kostela sv. Jakuba v Jakubu u Kutné Hory. *Průzkumy památek*. Praha: Národní památkový ústav, 1997, 4, s.11.

¹⁶⁶ [Srov.] VAŇKOVÁ, Anna. *KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO*. Libice nad Cidlinou: Gloriet s.r.o, 2015, s. 6–7.

byla vyplněna maltou, téměř vyloučila teorii dodatečného vsunutí plastik. Sochy tak byly nejspíše osazeny už během stavby kostela.¹⁶⁷

Bylo složité interpretovat, koho sochy vlastně představují.¹⁶⁸ Vznikaly různé teorie vysvětlující jejich ikonografii. Jelikož obě krajní sochy v patře byly vyobrazeny s berlemi a knihami, a postava vlevo dokonce s mitrou¹⁶⁹ (viz Příloha I., Obr. 43), představovaly vysoké církevní hodnostáře. Jedna z teorií předpokládá, že plastika vpravo zpodobnila sv. Vojtěcha,¹⁷⁰ druhého pražského biskupa, zatímco postava úplně vlevo vyobrazila svatého Prokopa,¹⁷¹ zakladatele Sázavského kláštera.¹⁷²

Převládal názor, že ústřední výjev v arkádě patra nad portálem představoval postavu Ježíše Krista a po jeho bocích klečící dva mládenci byli vyloženi jako synové donátorky Marie (viz Příloha I., Obr. 44). Vpravo od Krista byl umístěn rytíř (viz Příloha I., Obr. 45), který byl interpretován jako sv. Václav, ale po srovnání tohoto rytíře se středověkými známými vyobrazeními sv. Václava v českém středověkém umění, byla tato interpretace zpochybněna. Svatý Václav se totiž obvykle zobrazoval s knížecí čapkou, a ne s přilbou, která navíc tvarem odpovídala typu franckých a langobardských přileb. Meč v rukou sv. Václava byl obvyklý až ve 14. století. V předchozím období byl zobrazován zpravidla s kopím, praporem a s jeho atributem – štítem s orlicí, která u postavy rytíře není.¹⁷³ Podle teorie, která vznikla po průzkumu jižního průčelí v roce 1997, by ústřední postava nad portálem mohla vyobrazovat spíše sv. Jakuba, kterému je kostel zasvěcen a onen rytíř by pak mohl být Roland^{174, 175}

¹⁶⁷ [Srov.] VAŇKOVÁ, Anna. *KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO*. Libice nad Cidlinou: Gloriet s.r.o, 2015, s. 8.

¹⁶⁸ [Srov.] KOSTEL SVATÉHO JAKUBA: Historie. *Římskokatolická farnost Kutná Hora – Sedlec* [online]. Sedlec, c2022–2023 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: <https://www.sedlec.info/jakub/historie/>

¹⁶⁹Mitra je látková, do dvou hrotitých oblouků vybíhající obřadní pokrývka hlavy vysokých církevních hodnostářů.

¹⁷⁰ Svatý Vojtěch byl druhým pražským biskupem a pocházel z rodu Slavníkovců. Znal se s německými císaři, žil nějaký čas v Itálii, hlásal Krista v Maďarsku i v Polsku a vstoupil i na území Pruska, kde nakonec zahynul mučednickou smrtí.

¹⁷¹ Svatý Prokop byl kněz, mnich, poustevník, zakladatel a opat benediktinského kláštera v Sázavě.

¹⁷² [Srov.] VAŇKOVÁ, Anna. *KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO*. Libice nad Cidlinou: Gloriet s.r.o, 2015, s. 7.

¹⁷³ [Srov.] KROUPA, Pavel. Průzkum jižního průčelí lodi kostela sv. Jakuba v Jakubu u Kutné Hory. *Průzkumy památek*. Praha: Národní památkový ústav, 1997, 4, s.15–17.

¹⁷⁴ Rytíř Roland je ideálem pozdně středověkého rytířství. Byl to vojenský velitel a náčelník Bretaňské marky na severozápadě Franské říše za vlády Karla Velikého. Jeho smrt zachycuje středověký hrdinský epos *Píseň o Rolandovi*.

¹⁷⁵ [Srov.] VAŇKOVÁ, Anna. *KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO*. Libice nad Cidlinou: Gloriet s.r.o, 2015, s. 7–8.

Na tympanonu¹⁷⁶ ústupkového portálu byl z červeného pískovce vysochán Kristus žehnající z nebes, držící v levé ruce otevřenou knihu života. A také dva andělé s kadidelnicemi a palmovými ratolestmi (viz Příloha I., Obr. 46). Výklad ikonografie dvou postav po stranách portálu byl problematický, jelikož se oba reliéfy dochovaly velmi torzálně.¹⁷⁷ U obou se ale zachovaly atributy svatých. Postava na levé straně byla, podle torza klíče na levém rameni, vyložena jako svatý Petr (viz Příloha I., Obr. 47) a postava na pravé straně, držící v levé ruce meč, byla interpretována jako apoštol Pavel (viz Příloha I., Obr. 48).¹⁷⁸

Plastiky pokračovaly ještě na jižní straně druhého patra věže v prostřední ze tří arkád (viz Příloha I., Obr. 49). Reliéfy byly tři, ale pouze prostřední, zpodobňující románský oltář, byl zachován. Na zbylých dvou byly zhotoveny modlící se postavy.¹⁷⁹

V 19. století proběhla pod vedením Josefa Mockera¹⁸⁰ velká rekonstrukce v duchu purismu,¹⁸¹ a proto na věži zůstalo nejméně původních prvků. Došlo též k odstranění barokní bání a zazdívkou dvou řad strojených oken. Na západní straně v úrovni druhého patra věže byl umístěn vchod na tribunu, jenž byl původně pravděpodobně spojen se sídlem majitele kostela krytou pavlačí. Obytné budovy, v té době dřevěné nebo hliněné, se nedochovaly.¹⁸²

Nejstarší kostelní zvon pocházející z roku 1504 byl odlit Ondřejem Ptáčkem.¹⁸³ Tento jeden metr vysoký zvon byl ozdoben dvěma reliéfy a latinskými nápisy. Na menším reliéfu vyobrazil autor sv. Jakuba v klobouku, s mušlí v levé a poutnickou holí v pravé ruce. Na druhém reliéfu znázornil dvouhlovou orlici se zobáky obrácenými k sobě držící v pařátech dva malé zvonky a na břiše štít s konvicí. Druhý, o 15 centimetrů menší zvon, byl původně odlit v roce 1515 Jakubem Ptáčkem,¹⁸⁴ ale pukl, a tak byl v roce 1872 přelit Annou Bellmannovou.¹⁸⁵ Nejmenší zvon byl pořízen roku 1883, avšak roku 1917 byl zrekvírován. V roce

¹⁷⁶ Tympanon je plocha nad dvěma portálu, nebo nad oknem.

¹⁷⁷ [Srov.] KROUPA, Pavel. Průzkum jižního průčelí lodi kostela sv. Jakuba v Jakubu u Kutné Hory. *Průzkumy památek*. Praha: Národní památkový ústav, 1997, 4, s.18–19

¹⁷⁸ [Srov.] VAŇKOVÁ, Anna. *KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO*. Libice nad Cidlinou: Gloriet s.r.o, 2015, s. 8.

¹⁷⁹ [Srov.] Tamtéž.

¹⁸⁰ Josef Mocker (22. 11. 1835 – 16. 1. 1899) byl český architekt a restaurátor. Patřil k nejvýznamnějším představitelům neogotiky, ale zároveň byl příznivcem puristického přístupu v restaurování památek.

¹⁸¹ V purismu jde o úsilí navrátit historický objekt k čistotě jeho původního stylu

¹⁸² [Srov.] VAŇKOVÁ, Anna. *KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO*. Libice nad Cidlinou: Gloriet s.r.o, 2015, s. 4.

¹⁸³ Ondřej Ptáček byl nejvýznamnější kutnohorský zvonař z konce 15. a počátku 16. století.

¹⁸⁴ Jakub Ptáček byl synem Ondřeje Ptáčka.

¹⁸⁵ Anna Bellmannová (2. 8. 1825–27. 2. 1893) byla zvonařka a spolujitelka rodinného zvonařského závodu v Praze

1968 byly oba dochované zvony spuštěny na klenbu druhého patra věže, kde čekaly na zhotovení nové závěsné stolice.¹⁸⁶

V letech 2019–2020 byl uskutečněn projekt opravy interiéru věže, který zahrnoval zhotovení nové zvonové stolice tradičním tesařským způsobem a zavěšení zvonů (viz Příloha I., Obr. 50). Jelikož nebyla dochována žádná zpráva o původní podobě závěsné stolice, byla navržena na základě studia dobových analogických příkladů. Projekt například zahrnoval i nezbytnou opravu a posílení dosavadní štenýřové¹⁸⁷ konstrukce, nové schodnicové schodiště se třemi rameny do pater věže, restaurátorskou opravu kamenného zdiva spolu se sdruženými okny, restaurování dveří a zámků, opravu krovu věže a elektrifikaci interiéru věže.¹⁸⁸

V době psaní této bakalářské práce probíhal na kostele sv. Jakuba projekt výměny střešní krytiny apsidy. Šindelová krytina apsidy byla vyměněna za pálenou tašku (prejz). Ta tvořila dle dochované fotodokumentace původní střešní plášť kostela. Současně byla provedena výměna prejzového krytí štítové zdi a konzervační restaurátorské ošetření kamenného kříže na vrcholu štítu. Součástí projektu byly i restaurátorské práce v interiéru kostela (figurální nástěnné malby konchy a ornamentální nástěnné malby na vítězném oblouku).¹⁸⁹

2.3 Rotunda sv. Jiří a Vojtěcha na hoře Říp

Přestože se pod horou Říp vystřídalo několik pravěkých kultur, žádná z nich aktivně neosídlila vrcholek hory, neboť ten od pradávna patřil bohům. Románská rotunda sv. Jiří¹⁹⁰ a Vojtěcha,¹⁹¹ jež vznikla christianizací míst s přetrvávajícím pohanským kultem, doložila posvátný význam hory. První písemná zmínka o této

---

¹⁸⁶ [Srov.] VAŇKOVÁ, Anna. KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO. Libice nad Cidlinou: Gloriet s.r.o, 2015, s. 4–6.

¹⁸⁷ Štenýř je svislý dřevěný konstrukční prvek

¹⁸⁸ [Srov.] KOSTEL SVATÉHO JAKUBA: Oprava Jakuba. *Římskokatolická farnost Kutná Hora – Sedlec* [online]. Sedlec, c2022–2023 [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://www.sedlec.info/jakub/oprava/>

¹⁸⁹ [Srov.] Tamtéž.

¹⁹⁰ Svatý Jiří byl římský voják pocházející z Anatólie, dnešního Turecka, který byl uctíván jako mučedník. Je jedním ze čtrnácti svatých pomocníků. Je zvěčněn v „legendě o sv. Jiří a draku“, kde je vylíčen jako drakobijce.

¹⁹¹ Svatý Vojtěch byl druhý pražský biskup pocházející z rodu Slavníkovců. Vystupoval proti postojům v tehdejší společnosti, které se neslučovaly s církevním učením (pohanství, obchodování s křesťanskými otroky, kněžskému manželství a alkoholismu).

svatyni byla nalezena v kronice tzv. Kanovníka vyšehradského a pochází z roku 1126.¹⁹² Na paměť vítězství v bitvě u Chlumce, kdy kníže Soběslav I.¹⁹³ zvítězil nad německým králem Lotharem III. Saským,¹⁹⁴ byla řípská svatyně nově vysvěcena.¹⁹⁵ Stavba měla v roce 1126 pravděpodobně současný půdorys i tvar.¹⁹⁶

Loď chrámu byla postavena na kruhovém půdorysu s půlkruhovou apsidou na východě a věží na kruhovém půdorysu na západě. Rotunda byla v současnosti omítnuta.¹⁹⁷ Stavba byla postavena z opukových kvádrů s malými románskými okénky ve staré části a se sdruženými okny ve věži. Nová půlkruhová okna a portál byly vybudovány v letech 1869–81, kdy už byl Říp proslulým cílem a místem konání manifestací a táborů.¹⁹⁸ Jednoduchá stavba se navenek projevovala především svou bezchybnou, ušlechtilou skladbou plynule navzájem spojené a prolínající se hmoty za současného stupňovitě narůstání od východu k západu – nejnižší apside, nad ní vyčnívající loď a ještě vyšší věž (viz Příloha I., Obr. 51).¹⁹⁹

Rotunda se stala farním kostelem nejpozději ve 14. století. Roku 1577 strahovští premonstráti prodali Říp Vilémovi z Rožmberka.²⁰⁰ Řípská fara zanikla za Lobkoviců²⁰¹ a kostel spadl pod správu roudnického proboštství.²⁰² Zdejší hřbitov, poustevna i poutní tradice byly zrušeny za josefínských reforem.²⁰³ Hora Říp ožila s rozmachem obrození. V roce 1868, kdy byl z hory vylomen základní kámen pro stavbu Národního divadla, proběhlo jedno z nejpočetnějších shromáždění. V této době došlo také k renovaci rotundy. Až za doby komunismu,

---

¹⁹² [Srov.] Historie rotundy. *ROTUNDA NA ŘÍPU* [online]. Roudnice nad Labem: Římskokatolická farnost, c2020 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: https://rotundarip.cz/#klaster_prohlidka

¹⁹³ Soběslav I. byl českým knížetem od roku 1125 do roku 1140 a zakladatelem větve Soběslavovců. v letech 1115–1123 byl také knížetem brněnského a znojemského údělu.

¹⁹⁴ Lothar III. byl vévoda saský (1106), král (1125) a císař Svaté říše římské od 1133 do 1137.

¹⁹⁵ [Srov.] NOVÁKOVÁ, Marcela. *Chrám a kostely Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Reader's Digest, 2011, s. 316.

¹⁹⁶ [Srov.] Historie rotundy. *ROTUNDA NA ŘÍPU* [online]. Roudnice nad Labem: Římskokatolická farnost, c2020 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: https://rotundarip.cz/#klaster_prohlidka

¹⁹⁷ [Srov.] Hora Říp s rotundou sv. Jiří. *Národní památkový ústav: Památkový katalog* [online]. c2015 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/hora-rip-s-rotundou-sv-jiri-15336992>

¹⁹⁸ [Srov.] NOVÁKOVÁ, Marcela. *Chrám a kostely Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Reader's Digest, 2011, s. 316.

¹⁹⁹ [Srov.] *Památná hora Říp: Státní přírodní rezervace a kulturní památky*. Praha: STN, 1959, publikace Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody, s. 5.

²⁰⁰ Vilém z Rožmberka (1535–1592) byl český politik a představitel českých stavů ze šlechtického rodu Rožmberků.

²⁰¹ Lobkovicové jsou staročeský rytířský a později panský šlechtický rod, jehož kořeny sahají do konce 14. století.

²⁰² Proboštství je církevní instituce.

²⁰³ Josefínské reformy jsou reformy v osvícenském duchu, které vydal Josef II (1741–1790).

kdy se z rotundy stal památník slovanské vzájemnosti, proběhly další větší stavební úpravy a chrám i s horou byl prohlášen za národní kulturní památku.²⁰⁴

Rotunda sv. Jiří a Vojtěcha na hoře Říp prodělala čtyři radikální rekonstrukce, které byly doprovázeny nesystematickou dokumentací jednotlivých zásahů a odstraňovaných částí. Ony významné rekonstrukce byly pravděpodobně prováděny v letech 1826, 1870–1881, 1920–1930 a 1965–1974, ale jednotlivé zdroje uvádějí data odlišně. Až rekonstrukce v roce 2009 byla provedena s konzervačním úmyslem, ale hodnota původní stavby byla, předchozími zásahy, téměř promarněna.²⁰⁵

Historik Karel Vladislav Zap²⁰⁶ v článku Návštěva na Řípu v periodiku Památky archeologické a místopisné napsal toto: „Pokud známo, nebyl kostelík sv. Jiří na Řípu od prvního svého vystavění v nynější podobě r. 1126 po všechna století opravován; pouze r. 1798 jej ovrhli, a r. 1826 byl k sedmistileté památce svého vystavění vnitř i zevnitř obnoven a (bezpochyby aby se daleko široko svítil) až po kříže na střechách pobílen.“²⁰⁷ Archeologové Martin Gojda²⁰⁸ a Martin Trefný²⁰⁹ ve své práci tuto myšlenku vyvrátili a upozornili na fakt, že první zpráva o opravě kaple byla zaznamenána už v roce 1608. Díky dochovaným záznamům bylo možné sledovat péči o údržbu rotundy ze strany lobkovického patrimonia²¹⁰ kvůli častému poškozování povětrnostními vlivy a také rozličné náročnější úpravy. Prolomení nového východního okna v apsidě v roce 1750, výměna hlavního portálu a oprava trhlin ve zdivu v roce 1789, zazdění oken v kostele roku 1787 nebo pokládka dlažby kolem chrámu roku 1749 byly uvedeny jako příklady některých úprav, které varovaly před idealizovanou představou do 19. století nedotčené sakrální stavby.²¹¹

---

²⁰⁴[Srov.] Historie rotundy. *ROTUNDA NA ŘÍPU* [online]. Roudnice nad Labem: Římskokatolická farnost, c2020 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: https://rotundarip.cz/#klaster_prohlidka

²⁰⁵[Srov.] GOJDA, Martin, Martin TREFNÝ a Regina JANÍKOVÁ. *Archeologie krajiny pod Řípem: Archaeology in the landscape around the hill of Říp*. Plzeň: Katedra archeologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, 2011. Opomíjená archeologie, s. 127.

²⁰⁶ Karel Vladislav Zap (8. 1. 1812–1. 1. 1871) byl český úředník, učitel, muzejník, vlastenec, spisovatel, historik a publicista.

²⁰⁷ ZAP, Karel Vladislav. Návštěva na Řípu. *Památky archeologické a místopisné*. Praha: Museum Království českého, 1856, 2, s. 140.

²⁰⁸ Prof. PhDr. Martin Gojda, CSc., DSc. (*1956) vystudoval archeologii a historii na Univerzitě Karlově v Praze. Zabývá se krajinnou archeologií a nedestruktivními metodami výzkumu.

²⁰⁹ Doc. PhDr. Martin Trefný, Ph.D. (*1973) je archeolog, ředitel Podřipského muzea a vysokoškolský pedagog.

²¹⁰ Patrimonium je majetek zděděný po otci.

²¹¹ [Srov.] GOJDA, Martin, Martin TREFNÝ a Regina JANÍKOVÁ. *Archeologie krajiny pod Řípem: Archaeology in the landscape around the hill of Říp*. Plzeň: Katedra archeologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, 2011. Opomíjená archeologie, s. 127.

Až do roku 1826 byla po jižní straně kostela připojena dvoudílná budova (pustevna), která byla dobře zachycena na kresbě Hugona Seykory²¹² z roku 1820 (viz Příloha I., Obr. 52)²¹³ a na kresbách L. Mühlsteina (viz. Příloha I., Obr. 53) z roku 1824, který zhotovil i zaměření budovy se stručným popisem.²¹⁴ Historik Karel Vladislav Zap byl toho názoru, že zbourání oněch staveb byl dobrý nápad, neboť dvě kobky a poustevníkův příbytek nad jednou z nich kostel hyzdily a bránily pohledu na samotnou rotundu.²¹⁵

Eremitorium²¹⁶ bylo tvořeno ze dvou samostatných částí – západní kaple a východní části, která sloužila jako poustevnická cela. Kaple poustevny byla poprvé zaznamenána v kostelním registru až roku 1763, ale nepřímo bylo možné k ní vztáhnout již údaje z roku 1629–1637. Obě stavby byly zhotoveny z omítaného lomového řádkovaného zdiva, měly armované nároží a samostatné šindelové²¹⁷ sedlové střechy. Západní kaple měla bedněný štít a v průčelí lomený portál s odstupňovaným soklem. Východní cela měla zděný pološtit. Pod ním byla tři malá okna, která byla uspořádána pyramidově.²¹⁸

Mezi další objekty, které stály vedle rotundy, patřil i hřbitov. První zmínka o tomto hřbitově byla zaznamenána roku 1594 farářem Petronelem. Areál hřbitova přiléhá k rotundě na severní a západní straně, byl obklopen zdí a zpřístupněn samostatnou branou. Už před rokem 1712 zde stála pravděpodobně hrázděná kostnice. Hřbitov byl zrušen okolo roku 1784.²¹⁹

Někteří historici umění se domnívali, že západní věž nebyla původní součástí stavby, avšak provázání věže s lodí, které se potvrdilo po sejmutí omítek, toto tvrzení vyvrátilo. Nesnadné bylo určit, který ze tří doložených vstupů (jižní a severní portál do lodi a průchod věží od západu) byl autentický. Severní vchod

---

²¹² Hugo Václav Seykora (1793–1856) byl malíř a restaurátor, knihovník a katolický kněz.

²¹³ [Srov.] *Památná hora Říp: Státní přírodní rezervace a kulturní památky*. Praha: STN, 1959.

Publikace Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody, s. 5.

²¹⁴ [Srov.] GOJDA, Martin, Martin TREFNÝ a Regina JANÍKOVÁ. *Archeologie krajiny pod Řípem: Archaeology in the landscape around the hill of Říp*. Plzeň: Katedra archeologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, 2011. Opomíjená archeologie, s. 127–128.

²¹⁵ [Srov.] ZAP, Karel Vladislav. *Návštěva na Řípu. Památky archeologické a místopisné*. Praha: Museum Království českého, 1856, 2, s. 140.

²¹⁶ Eremitorium je obydlí poustevníka.

²¹⁷ Šindel je střešní krytina staveb, dřevěná destička břitovitého tvaru.

²¹⁸ [Srov.] GOJDA, Martin, Martin TREFNÝ a Regina JANÍKOVÁ. *Archeologie krajiny pod Řípem: Archaeology in the landscape around the hill of Říp*. Plzeň: Katedra archeologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, 2011. Opomíjená archeologie, s. 128.

²¹⁹ [Srov.] Tamtéž, s. 130.

byl ovšem vyloučen, protože měl nerománskou špaletu.²²⁰ Kolem roku 1864 byl zazděn. Onen vstup byl nejspíše využit k pohřebním účelům.²²¹

Západní vstup ve válcové věži zanikl při puristické úpravě chrámu.²²² Tento portál byl velice pravděpodobně vybudován dříve než v 1. třetině 18. století, ale rozhodně nebyl románský.²²³

Jižní vchod byl zrušen při úpravách roku 1826. Byl široký cca 150 cm a měl ostění²²⁴ uprostřed špalety. Jižní vstup z roku 1881 se nacházel mimo osu tohoto staršího portálu. Josef Mánes²²⁵ ve své kresbě zaznamenal lomený výklenek, který byl vložen do špalety portálu. Rotunda byla tedy téměř jistě přístupná tímto portálem a teprve po tom, co byl tento vchod zablokován eremitoriem, bylo nutné dodatečně otevřít západní vchod.²²⁶

Na západní stranu lodi byl umístěn 4 m nad zemí portál do věže (viz Příloha I., Obr. 54). Měl rovný překlad, na němž vybíhal půlkruhový záklenek neprofilované archivoly bez tympanonu. Vedl na dřevěnou tribunu v prostoru lodi, která se však nedochovala. Z věžního patra, které bylo v úrovni horního vstupu z lodi do věže, se dochoval pouze ústupek nalézající se ve výšce 330 cm od dlažby.²²⁷ Toto patro bylo podklenuto nízkou kupolí, která se dochovala až do roku 1871. Vrchní část věže tak byla ve středověku přístupná pouze z empory a pak po žebříku (viz Příloha I., Obr. 55). Podvěží tak bylo samostatnou místností, do které bylo možné vstoupit pouze přízemním vchodem z lodi rotundy, což se změnilo, když se prorazil západní vstup. Románská okna jižní fasády lodi byla umístěna asymetricky, což sloužilo jako další důkaz o existenci empory.²²⁸

---

²²⁰ Špaleta je vnitřní povrch okenního nebo dveřního otvoru, případně i oblouku.

²²¹ [Srov.] GOJDA, Martin, Martin TREFNÝ a Regina JANÍKOVÁ. *Archeologie krajiny pod Řípem: Archaeology in the landscape around the hill of Říp*. Plzeň: Katedra archeologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, 2011. Opomíjená archeologie, s. 130–131.

²²² [Srov.] *Památná hora Říp: Státní přírodní rezervace a kulturní památky*. Praha: STN, 1959. Publikace Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody, s. 6.

²²³ [Srov.] GOJDA, Martin, Martin TREFNÝ a Regina JANÍKOVÁ. *Archeologie krajiny pod Řípem: Archaeology in the landscape around the hill of Říp*. Plzeň: Katedra archeologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, 2011. Opomíjená archeologie, s. 131.

²²⁴ Ostění je lem otvorů ve stěnách vystupující nad jejich povrch.

²²⁵ Josef Mánes (1820–1871) byl český malíř, ilustrátor, grafik a jeden z nejvýznamnějších představitelů českého romantismu.

²²⁶ [Srov.] GOJDA, Martin, Martin TREFNÝ a Regina JANÍKOVÁ. *Archeologie krajiny pod Řípem: Archaeology in the landscape around the hill of Říp*. Plzeň: Katedra archeologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, 2011. Opomíjená archeologie, s. 131.

²²⁷ [Srov.] *Památná hora Říp: Státní přírodní rezervace a kulturní památky*. Praha: STN, 1959. Publikace Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody, s. 6.

²²⁸ [Srov.] GOJDA, Martin, Martin TREFNÝ a Regina JANÍKOVÁ. *Archeologie krajiny pod Řípem: Archaeology in the landscape around the hill of Říp*. Plzeň: Katedra archeologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, 2011. Opomíjená archeologie, s. 131–133.

Přístup k tribuně dříve tvořilo kamenné schodiště, jež bylo s největší pravděpodobností románské. Původní konstrukce tribuny nebyla dochována. Řada kvádrů vyčnívajících z líce (viz Příloha I., Obr. 56) by ji měla pouze naznačovat.²²⁹

Tvrdilo se, že portál z odstraněné tribuny do věže je jediný původní vstup v rotundě. Autentičnost ale ztratil, neboť tvar portálu se rekonstrukcemi značně změnil. Původní portál měl špaletu, která byla tunelovitá a směrem do lodi mírně zužující. Parabolický záklenek byl nepatrně klesající. Otvor byl asi 69 cm široký a 160 až 220 cm vysoký.²³⁰

Při další úpravě se vstup z tribuny do věže změnil na okno. Empora i schody byly totiž svrženy a věž byla přístupná z podvěží. Ze strany věže byl původní záklenek zazděn a v lodi byl vyklenut do půlkruhu. Při úpravě v letech 1966 až 1974 byl zčásti vylomen pískovcový překlad a zazdívka záklenku byla odstraněna. Při pohledu z lodi do věže tak otvor zůstal v podobě okna, ale z druhé strany měl tvar vstupu.²³¹

V interiéru rotundy nezůstal téměř žádný původní prvek. I okna byla několikrát předělávána a profilace říms přetínajících patky triumfálního oblouku také nepatřily mezi autentické prvky. Minimálně pozměněná byla kupole lodi (viz Příloha I., Obr. 57), která si zachovala zploštění kruhového půdorysu na východní straně nad triumfálním obloukem a koncha apsidy. Triumfální oblouk (viz Příloha I., Obr. 58) měl rovný půdorys a klenba se jeho rovnému průběhu přizpůsobila za cenu deformace líce nad záklenkem. V roce 1798 bylo poprvé zaznamenáno omítnutí vnitřních prostorů rotundy.²³²

Během rekonstrukce v letech 1966 až 1974, jejímž cílem bylo demonstrovat romantizovanou fasádu bez omítek, byl vytvořen kvádrkový líc vnějšího pláště rotundy. Osazen byl určitý podíl použitých kvádrů, ale hlavně nová opuka. Vysoký podíl cihlového zdiva v líci, nalézajícím se na plášti věže, na úseku mezi jihozápadní oknem lodi a věží a mezi římsou a jižním oknem, by se nejspíše dal

---

²²⁹ [Srov.] GOJDA, Martin, Martin TREFNÝ a Regina JANÍKOVÁ. *Archeologie krajiny pod Řípem: Archaeology in the landscape around the hill of Říp*. Plzeň: Katedra archeologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, 2011. Opomíjená archeologie, s. 136.

²³⁰ [Srov.] Tamtéž.

²³¹ [Srov.] Tamtéž.

²³² [Srov.] Tamtéž.

připsat renovaci v letech 1870 až 1885. K téže rekonstrukci by se dalo připojit i nahrazení severního věžního okna kopií jižního okna.²³³

Oltář z červeného mramoru, který měl svým vzhledem napodobit románské stolové oltáře, byl osazen roku 1881. Mezi zbytky starého zařízení patřily čtyři raně barokní dřevěné lavice ze 17. století.²³⁴

Tato památka byla významná také kvůli důsledné aplikaci kruhů a půlkruhů, s vyloučením všech pravých úhlů a rovných čar. Většina rotund totiž měla věže hranolové.²³⁵

V době tvorby této bakalářské práce se v rotundě, mimo prohlídek, konaly i mše svaté, a to vždy první neděli v měsíci od 16.30 hodin.²³⁶ Také se zde při prohlídkách promítal animovaný dokument Říp, který vznikl asi dva roky a jehož hlavními tvůrci byli Eliška Podzimková²³⁷ a Jáchym Bouzek²³⁸.²³⁹

---

²³³ [Srov.] GOJDA, Martin, Martin TREFNÝ a Regina JANÍKOVÁ. *Archeologie krajiny pod Řípem: Archaeology in the landscape around the hill of Říp*. Plzeň: Katedra archeologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, 2011. Opomíjená archeologie, s. 136–137.

²³⁴ [Srov.] *Památná hora Říp: Státní přírodní rezervace a kulturní památky*. Praha: STN, 1959. Publikace Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody, s. 6–7.

²³⁵ [Srov.] Tamtéž, s. 7.

²³⁶ Otevírací doba rotundy. *Rotunda na Řípu* [online]. Roudnice nad Labem: Farnost Roudnice, c2023 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://rotundarip.cz/>

²³⁷ Eliška Podzimková (*1992) je česká animátorka, ilustrátorka, fotografka a umělkyně všeho druhu. v roce 2014 absolvovala Filmovou Akademii Miroslava Ondříčka v Písku.

²³⁸ Jáchym Bouzek je multidisciplinární vizuální umělec, jehož postup zahrnuje pohyblivý obraz, design, ilustrace, animace a další.

²³⁹ [Srov.] Zprávy roudnické farnosti: 57. číslo – březen 2021. *Farnost Roudnice* [online]. Roudnice nad Labem: Farnost Roudnice, c2023 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://farnostroudnice.cz/o-nas/farni-zpravy/>

3 Význam a forma pracovních listů ve výtvarné výchově

Následující kapitola se zabývá především důležitostí samostatné práce žáků ve vyučovací hodině, vztahem mezi odbornými znalostmi a vlastní výtvarnou tvorbou jedince, významem pracovních listů v hodinách výtvarné výchovy a samotnou formou pracovních listů. V závěru kapitoly jsou uvedena zásadní pravidla pro tvorbu funkčních pracovních materiálů.

Ve frontální výuce²⁴⁰ byly málokdy respektovány potřeby jednotlivého žáka. Studenta si vyučující všiml hlavně při rušivých projevech. Příležitost k individuálnímu uplatnění žák dostával, byl-li vyzván k odpovědi v řízeném rozhovoru, nebo byl-li pověřen nějakým úkolem či při zkoušení. Žák zde však většinou nevyvíjel vlastní iniciativu, nýbrž projevil určitou aktivitu na učitelův pokyn. Bylo zjištěno, že učitel pronese ve výuce dvě třetiny všech slovních projevů, kdežto na všechny žáky zůstává pouze jedna třetina a tento časový prostor neumožňuje plný individuální projev nebo rozvoj samostatné práce.²⁴¹

Za základní, nezbytné východisko veškeré výchovně-vzdělávací práce byla považována aktivita žáka. Tu ovšem nebylo možné brát jako samotný cíl, ale jako nezbytný prostředek k rozvoji samostatnosti a tvořivosti. Samostatnou práci žáků bylo možné chápat jako takovou učební aktivitu, při které žáci nabývají poznatků vlastním úsilím, téměř bez cizí pomoci a vnějšího vedení, a to především řešením problémů. Bylo zjištěno, že se samostatnou prací úzce souvisí samostatné myšlení a také kritické myšlení, jehož podstatou je objevování souvislostí, všestranná analýza jevů a schopnost dojít k vlastnímu závěru.²⁴²

Učitelé výtvarné výchovy ze základních škol reagovali na teoretická pojednání oboru převážně rezervovaně a hledali spíše praktické návody, obzvláště pak výtvarně technicky zaměřené. Učitelé výtvarné výchovy tak na většině základních a středních školách i na některých ZUŠ své žáky do podstaty oboru zodpovědně nezasvěcovali.²⁴³

---

²⁴⁰ Frontální výuka je způsob vyučování, v němž učitel pracuje hromadně se všemi žáky ve třídě jednou společnou formou, se stejným obsahem činnosti.

²⁴¹ [Srov.] MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, s.152.

²⁴² [Srov.] Tamtéž, s.153-154.

²⁴³ [Srov.] HOSMAN, Zdeněk. *Didaktický skicář: výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007, s. 15-16.

Bylo zjištěno, že odborné znalosti a dovednosti jsou potřebné pro vlastní výtvarnou tvorbu a pro porozumění výtvarnému vyjadřování druhých. Žáci si neosvojovali znalosti, zkušenosti a dovednosti jako soubor pravidel, nýbrž jako nutnou zkušenost usnadňující volbu prostředků pro výtvarné sdělení.²⁴⁴ Také hodnocení výtvarné práce, jež je komunikací, v jejímž rámci se žáci učí vnímat svět očima druhých, ocenit a pochopit jejich práci, tolerovat jiná pojetí a diskutovat nad uměním, bylo považováno za velmi důležité.²⁴⁵

Teoretik výtvarné výchovy Zdeněk Hosman²⁴⁶ se ve své publikaci zmínil o animaci výtvarného díla jako o specifické metodě, která se ustanovila na Západě jako součást galerijní pedagogiky a lze ji použít i ve výtvarné výchově, a definuje ji takto: „Animací výtvarného díla rozumíme aktivní zapojení příjemce do přímého kontaktu s výtvarným dílem tak, že je objekt celostně vnímán, emocionálně i racionálně uchopen ve jeho obsahové i formové složce s vyústěním do tvořivé výtvarné interpretace“.²⁴⁷

Za základní opěrné pilíře ve výuce byly uvedeny učebnice a pracovní sešity. Nabízela se tedy otázka, zdali nepřiložil český učitel až příliš velkou důležitost těmto pomůckám na úkor jiných aktivit, her, anebo pracovních listů. Ony pracovní listy by mohly být ve výuce využity buďto jako hlavní didaktický materiál, nebo také jako materiál, který bude žákovi předkládán, když splní učitelem zadaný úkol rychleji než jeho spolužáci (zastoupil by tak nástroj pro srovnání tempa dětí).²⁴⁸

Tvorba kvalitních, didakticky funkčních, zábavných a reprezentačních pracovních listů byla považována za velice obtížnou záležitost. Pracovní listy by měly studentům usnadnit porozumění expozice a ukázat jim možnou cestu, jak na výstavu nahlížet. Dále by jim pak měly být k dispozici pro jejich poznámky a úvahy a měly by sloužit jako záznam důležitých poznatků. Za pomoci úkolů a aktivit by si žák měl tyto poznatky zapamatovat a samostatně nad nimi bádát.²⁴⁹

---

²⁴⁴ [Srov.] ROESELVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2003. Texty pro distanční studium, s. 3.

²⁴⁵ [Srov.] Tamtéž, s. 53.

²⁴⁶ Zdeněk Hosman (*19. 1. 1948) je teoretik výtvarné výchovy a výtvarník.

²⁴⁷ HOSMAN, Zdeněk. *Didaktický skicář: výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007, s. 81.

²⁴⁸ [Srov.] POSPÍŠILÍKOVÁ, Veronika. *Využití pracovních listů v hodinách výtvarné výchovy dětí mimořádně nadaných*. Olomouc, 2018. Diplomová práce. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Monika Dokoupilová, s. 29–30.

²⁴⁹ [Srov.] MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, s. 4–6.

Problém by však mohl nastat, pokud by pracovní listy byly nevhodně zpracované nebo použité, neboť by pak mohly být pro pedagogický proces dokonce i kontraproduktivní. Pracovní listy by tedy neměly být použity jen proto, že se to očekává, ale kvůli tomu, že mají nějaké opodstatnění vůči samotné expozici. Nejčastější chybou bylo, když tvůrce pracovních listů nevnímal listy jako prostředek k přiblížení výstavy, nýbrž jako vlastní podstatu pedagogické práce.²⁵⁰

Byly definovány dvě základní skupiny pracovních listů – pracovní listy pro práci s lektorem a samoobslužné pracovní listy. Pracovní listy pro práci s lektorem většinou neměly mnoho stran a nemusely v nich být formulovány úkoly, protože bylo počítáno s výkladem lektora. Bylo v nich možné nalézt doplňující fotografické a informační materiály, místo pro písemné či výtvarné aktivity účastníků nebo slovníček významných odborných termínů. Samoobslužné pracovní listy měly různý rozsah, od jedné stránky až po tenčí brožurku. Všechny potřebné informace a zadání úkolů by měl zájemce nalézt v samotném textu, tudíž zde nebyl nutný výklad lektora. Tiskovina měla zahrnovat i klíč k řešení a srozumitelně formulovaný slovníček.²⁵¹

Byla uvedena i jiná dvě kritéria pro rozdělení pracovních listů. Jedním z nich byl způsob využití doprovodných materiálů. Buď s nimi pracovat před samotnou návštěvou muzea nebo výstavy, což mělo většinou motivační charakter, nebo mohly být použity pro aktivity přímo při samotné prohlídce, či až po jejím skončení. Pokud by byl pracovní materiál rozsáhlejší, bylo možné jej vyplňovat při samotné prohlídce i po jejím skončení. Dalším kritériem byl rozsah a komplexnost materiálu. Byly rozděleny na samostatné informační listy, samostatné pracovní listy, informační sešity, pracovní sešity, dětské katalogy, aktivizující dětské katalogy a komplexní doprovodné materiály.²⁵²

Muzejní pedagožka Lenka Mrázová²⁵³ generovala deset základních pravidel tvorby pracovních listů. Prvním bodem bylo zhodnocení výstavy či expozice po obsahové i prezentační stránce. V potaz by pak měl tvůrce pracovního listu brát i prostor,

---

²⁵⁰ [Srov.] MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, s. 4–7.

²⁵¹ [Svor.] ŠOBÁŇ, Marek, David HRBEK a Vladimír HAVLÍK. *Škola muzejní pedagogiky 6*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 36–38.

²⁵² [Srov.] JŮVA, Vladimír. *Dětské muzeum: edukační fenomén pro 21. století*. Brno: Paido, 2004, s. 137–138.

²⁵³ Lenka Mrázová je muzejní pedagožka, didaktička, lektorka kurzů pro muzejní pracovníky, edukátory v kultuře, lektory a průvodce. Autorka metodik vzdělávacích projektů z oblasti kultury, historie a prevence sociálně patologických jevů.

ve kterém je výstava či expozice instalována, a měl by brát ohled na to, že v některých prostorách není dostatek světla pro čtení a psaní.²⁵⁴

Druhý bod pojednával o tom, že na výstavy i expozice lze nahlížet z několika úhlů pohledu. Tvůrce tiskoviny by si tedy nejprve měl ujasnit, co z tématu a výstavy považuje za nejdůležitější a z jakého úhlu na to chce nahlížet, aby na konci neměl příliš rozsáhlý a zahlcený materiál.²⁵⁵

Třetí bod se zabýval cílovou skupinou návštěvníků, protože ta velmi ovlivňuje podobu a obtížnost materiálu. Platilo zde pravidlo, že čím mladší je uživatel pracovního listu, tím jednodušší by měl být rozsah, grafika i vlastní obsah tiskoviny.²⁵⁶

V dalším bodě bylo důležité, aby se autor zamyslel nad tím, proč pracovní listy zařadit do programu, a následně si položil otázku, zda a jakým způsobem mohou pracovní listy programu pomoci. Pracovní materiál by však neměl odvádět pozornost od samotného programu.²⁵⁷

Pátý bod nabádal, aby si tvůrce listů stanovil konkrétní znalosti, k nimž mají pracovní listy žáka dovést. Cílů nemusí být mnoho a měly by vždy odpovídat cílům a záměrům výstavy. Tyto cíle by se měly závazně formulovat. Pokud nějaká aktivita, otázka či informace v pracovním listě nepodpořila a nesledovala tyto cíle, byla zbytečná.²⁵⁸

O časovém rozvržení pak pojednával bod číslo šest. Tvůrce pracovních listů měl mít určitou představu o tom, jak dlouho by měl žák s materiálem pracovat. Měl se snažit eliminovat rizika, která by mohla vypracování ohrozit či prodloužit.²⁵⁹

Dalším, sedmým, bodem byla samotná podoba a forma pracovních listů. Ta by měla zcela vyhovovat podmínkám a odpovědím, které byly stanoveny v předešlých bodech.²⁶⁰

Osmý bod pojednával o zvolení obsahu a vhodných exponátů, na které chtěl učitel v pracovních listech zaměřit pozornost. Obsah listů pomohly určit tvůrce

---

²⁵⁴[Srov.] MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, s. 10–11.

²⁵⁵ [Srov.] Tamtéž, s. 11.

²⁵⁶ [Srov.] Tamtéž, s. 12.

²⁵⁷ [Srov.] Tamtéž.

²⁵⁸ [Srov.] Tamtéž, s. 13.

²⁵⁹ [Srov.] Tamtéž, s. 14.

²⁶⁰ [Srov.] Tamtéž, s. 14–15.

pedagogické záměry a cíle, které si stanovil. Upřesnily jej pak zvolené exponáty. do pracovních listů neměly být zahrnuty všechny exponáty, aby nebyli návštěvníci zahlceni informacemi a pracovní listy nesklouzávaly pouze k povrchním sdělením.²⁶¹

Struktura pracovního listu byla dalším z důležitých bodů. Na to, jak návštěvník porozumí tématu či výstavě, mělo veliký vliv logické uspořádání listu, grafická úprava i volba otázek a úkolů. Struktura pracovního listu mohla respektovat didaktické postupy a metody.²⁶²

Poslední, desátý, bod nabádal k rovnoměrnému a promyšlenému střídání různých druhů aktivit, aby návštěvníci zapojili kognitivní, afektivní i psychomotorické dovednosti. Návštěvník tedy měl nejen zkoumat a bádát rozumem, ale měl si i uvědomovat své pocity, vytvářet si postoje k danému tématu a zkoušet různé praktické dovednosti. Zvolené úkoly měly motivovat návštěvníky ke zkoumání detailů a přemýšlení o souvislostech.²⁶³

---

²⁶¹ [Srov.] MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, s. 15.

²⁶² [Srov.] Tamtéž, s. 16.

²⁶³ [Srov.] Tamtéž, s. 17.

II. Praktická část

4 Tvorba pracovních listů

Následující kapitola zachycuje proces vzniku pracovních listů k románskému umění a kostelu sv. Petra a Pavla v Hosíně pro žáky 2. stupně základní školy. Postupovali jsme zde podle deseti bodů muzejní pedagožky Lenky Mrázové, popsanych již v teoretické části. Díky tomuto postupu, který zahrnoval všech deset bodů, bylo možné vytvořit materiál funkční a pro žáky užitečný.

Tvorbě pracovních listů předcházelo dohledávání informací k hosínskému kostelu a románskému umění obecně. Tyto informace byly zaznamenány v teoretické části bakalářské práce. Chrám má půdorys rovnoramenného kříže, tři apsidy v závěru a ke kněžišti přilehlou sakristii. Kostel je známý především pro to, že v sobě ukrývá původní románský kostelík a v něm dochované gotické nástěnné malby.

Práci s pracovními listy v kostele nic nebrání. Chrám je prostorný a žáci se mohou pohodlně usadit v kostelních lavicích. Kaple sv. Kříže i románská kaple jsou dobře dostupné a malířská i sochařská výzdoba chrámu taktéž. Zprvu jsme se obávali nedostatku světla v románské kapli, ale díky elektrifikaci kaple je možné, po domluvě, rozsvítit. Světelné podmínky chrámu jsou tedy vyhovující, a nic tak nebrání žákům v práci s pracovními listy.

Dalším krokem bylo promyslet autorčin pedagogický záměr. Pracovní listy by měly pomoci žákům osvojit si základní stavební a dekorativní prvky románské architektury a její hlavní typy staveb. Znalost stavebních prvků by pak žáci měli umět aplikovat. Přiblížit žákům kostel sv. Petra a Pavla v Hosíně, velmi cennou památku na Českobudějovicku, bylo rovněž záměrem tohoto pracovního materiálu. Úkoly by měly přimět žáky, aby se zamysleli nad tím, proč se v České republice nedochovalo mnoho čistě románských staveb a proč byly bourány nebo přestavovány. Vzorem by jim pak mohl být právě kostel sv. Petra a Pavla a jeho původní románský kostelík. Záměrem pracovních listů bylo také žáky nasměrovat k bližšímu zkoumání nástěnných maleb.

Důležitým faktorem pro tvorbu pracovního listu je i věk jejich uživatelů. Tyto listy byly tvořeny pro 2. stupeň základních škol, tedy věkovou kategorii staršího školního věku (11–15 let). Tomuto věku pak musela odpovídat i podoba, obtížnost a formulace úkolů.

Tato bakalářská práce si dala za cíl vytvořit funkční pracovní listy, které by mohly být použity při návštěvě kostela ve výuce výtvarné výchovy na 2. stupni základních škol nebo při školním výletu. Díky tomu, že byly pracovní listy zhotoveny jako samoobslužné, není nutný žádný výklad učitele. Veškeré potřebné informace k vyplnění pracovních listů jsou uvedeny v textu. Nechtěli jsme uvádět správné odpovědi přímo do pracovního materiálu, protože by to některé žáky mohlo svádět k nahlížení, a tím by pracovní listy ztratily význam. Klíč tak bude pouze jeden, a to v rukou učitele. Po samostatném vyplnění úkolů by bylo vhodné, aby učitel s celou třídou pracovní listy prošel. Žáci by tak mohli společně debatovat nad zadanými úkoly.

V dalším kroku jsme formulovali hlavní cíle pracovních listů. Po vyplnění pracovního materiálu by žáci měli vědět, jak vypadají základní stavební a dekorativní prvky románské architektury a měli by si umět představit, jak asi vypadaly různé typy tehdejších staveb. Žáci by pak některé architektonické prvky měli nalézt v samotném kostele sv. Petra a Pavla. Úkoly by měly žáky nasměrovat na důležitá místa kostela (především kněžiště a boční románskou kapli). Cílem také bylo, přimět žáky k detailnějšímu zkoumání nástěnných maleb a příběhů v nich. Pro účastníkovy vlastní poznámky nebo kresby by měl být v pracovních listech dostatek místa.

Pracovní listy byly rozvrhnuty na 45 minut. Jednotlivé úkoly nejsou nijak časově náročné. Časová prodleva by však mohla nastat u čtvrtého a sedmého úkolu, kde žáci musejí najít určité prvky v kostele. Tuto prodlevu však eliminují jiné, časově nenáročné, úlohy. Vzhledem k individualitě každého žáka lze časové rozhraní brát pouze jako orientační. Doprovodný text byl zredukován na minimum, aby žáky neodradil.

Při navrhování vzhledu pracovních listů jsme se inspirovali již vzniklými grafikami. Samoobslužné pracovní listy by tak měly mít jednoduchou barevnost, aby neodváděly pozornost od objektu samotného. Celek měl být funkční, prostý a přehledný. V původním návrhu byly tři oboustranné pracovní listy složeny do formátu A4. Velikost rozloženého trojlistu tedy byla 297 x 630 mm a byl tištěn na archu formátu A1. Tento formát však na většině tiskáren nelze vytisknout oboustranně, a tak se musely jednostranné pracovní listy slepit k sobě lepidlem ve spreji. Výsledný produkt by však byl velice finančně nákladný a náročný na výrobu, a tak musely být pracovní listy přepracovány. Finální pracovní listy

byly tedy navrženy jako sešit formátu A4. Oboustranně potištěný A3 papír byl přehnut napůl a do něj byl vlepen oboustranně tištěný A4 list. Nechtěli jsme, aby se pracovní listy snadno pomačkaly, a tak jsme vybrali větší gramáž papíru – 250 g/m².

Pro úvodní stranu pracovních listů jsme vytvořili linoryt kostela. Ten je i jednotícím prvkem ostatních listů, neboť se nachází na jejich okrajích. Nejprve jsme zamýšleli použít fotografie jako ilustrační obrázky. Tuto možnost jsme nakonec zavrhli, protože díky nim nebyl vzhled listů jednoduchý, přehledný, ani příliš vzhledný. Vyzkoušeli jsme tak jiné techniky (například ilustrační malbu, kresbu úhlem atd.) a nakonec jsme se rozhodli pro perokresbu. Text je psán bezpatkovým písmem a zadání jednotlivých úkolů tučným řezem téhož fontu. Úkoly jsou pro větší přehlednost číslovány.

Obsah pracovních listů se snaží dosáhnout stanovených cílů pomocí devíti úkolů. Listy by v sobě neměly mít pouze povrchní informace, ale také by jimi neměli být žáci zahlceni. Proto se obsah úkolu týká pouze hlavních faktů ohledně románské architektury a signifikantních míst v kostele. Úkoly se tedy zaměřují na hlavní stavební a dekorativní prvky v románském umění, obvyklé typy staveb, druhy oken, kněžiště kostela a románskou boční kapli s gotickými malbami.

Struktura pracovních listů je následující: první úkoly žáky hravou formou seznamují s prvky románské architektury, které mají následně vyhledat přímo v kostele. Pak úkoly obrací jejich pozornost na kněžiště a přimějí žáky nalézt románskou kapli. Poté, co si prohlédli novorománský kostel i původní románský kostelík, se mají zamyslet nad tím, proč se nedochovalo mnoho čistě románských staveb. Nakonec žáci detailněji zkoumají nástěnné gotické malby.

Při tvorbě pracovních listů bylo dbáno také na střídání různých druhů aktivit. V prvním úkolu vybírají žáci z rámečků architektonické pojmy, které doplňují pod ilustrační obrázky hlavních dekorativních a stavebních prvků.

V druhém úkolu jsou nakresleny a popsány půdorysy dvou staveb: rotundy s apsidou a věží a jednolodního kostela s příčnou lodí a pravoúhlým kněžištěm. Úkolem žáků je pokusit se podle těchto kreseb nakreslit půdorysy jiných staveb (například rotundu se čtyřmi apsidami, jednolodní kostel s příčnou lodí, rotundu s věží a dvěma apsidami atd.). Žáci si tak mohou představit, jak asi mohly románské stavby vypadat.

Třetím úkolem je „spojovačka“. Zde mají žáci spojit kresby různých druhů oken, používajících se v románském slohu, s jejich názvy. Na tuto aktivitu pak navazuje úkol další, čtvrtý.

Ve čtvrté úloze mají žáci aplikovat poznatky z třetího úkolu a zjistit, který z typů oken uvedených v předchozím zadání nenaleznou v kostele sv. Petra a Pavla na Hosíně. Zde si tedy žák musí pozorně projít a prohlédnout celý kostel zevnitř i z venku.

Pátý úkol obrací žákovi pozornost k baldachýnovému oltáři a nástěnné malbě Nejsvětější Trojice. Úkolem je napsat, jaké tři postavy jsou na výjevu vyobrazeny a přepsat text, který je napsán kolem této malby. Tímto si žák detailněji prohlédne malbu a zopakuje si základ křesťanské víry – trojjedinost Boží.

Šestý úkol nabádá, aby žáci našli prvek, který je nakreslen na obrázku (kazatelna), a napsali, k čemu si myslí, že slouží. Kazatelny jsou v dnešní době používány jen málokdy, a tak musí žák vymyslet, nebo z logiky věci vyvodit, jaký je účel vyvýšeného architektonického útvaru v blízkosti oltáře.

V sedmém úkolu je autorkou této práce nakreslený a popsán Veraikon. Žáci mají v kostele nalézt gotickou nástěnnou malbu, která tento motiv vyobrazuje, a napsat, kdo na malbě onu roušku přidržuje.

Díky sedmému úkolu se žáci dostanou do původního románského kostelíka. Doprovodný text krátce vysvětluje, že byl kostel několikrát přestavěn a z románské stavby tam toho mnoho nezbylo. V osmém úkolu se mají žáci zamyslet nad tím, proč byla původní stavba přestavována a upravována.

Devátý úkol se věnuje gotické nástěnné malbě, která vyobrazila legendu o sv. Markétě. Nejprve je příběh krátce převyprávěn a poté mohou žáci začít vyplňovat křížovku. Křížovka pokládá otázky týkající se zobrazení této legendy, a tak musí žáci nástěnnou malbu detailně prostudovat. Tajenkou křížovky je pak jméno pisidského vladaře, který nechal sv. Markétě setnout hlavu.

4.1 Evaluace pracovních listů

Pracovní listy byly vyzkoušeny třemi žáky ve věku 11, 12 a 15 let (viz Příloha II., Obr. 11–Obr. 14).

Po vyplnění pracovních listů proběhla jejich reflexe. Před vstupem do kostela byl žákům rozdán pracovní materiál. Žáci pracovali samostatně a autorka listů do průběhu nezasahovala. Kdykoliv však někdo potřeboval vysvětlení, byla mu k dispozici.

Žáci pracovní listy vypracovali v relativně podobném čase, 45–55 minut. Nejstarší respondentka sice v kostele nalézala prvky rychleji, ale zase se v úkolech více rozepisovala a půdorysy ve druhém úkolu kreslila velice pečlivě. Pro mladší žákyně byly některé úkoly pochopitelně těžší, a tak jim jejich plnění zabralo více času. Ten ale dohnaly strožejšími odpověďmi.

První tři úkoly vypracovaly žákyně zcela správně a bez větších problémů (viz Příloha II., Obr. 15–Obr. 20). Mladší žákyně prvky z prvního a třetího úkolu sice neznaly, ale dokázaly je odvodit podle jejich názvů. Více času zabral čtvrtý úkol, kde musely žákyně obejít celý kostel a zjistit, které z typů oken z předchozího cvičení se v kostele nenachází. Nejstarší žákyně (15 let) odpověděla správně na první pokus. Prostřední žákyně (12 let) zprvu zaznamenala růžicové okno, které nemohla najít, ale pak odpověděla správně. Nejmladší z nich (11 let) z počátku přečetla úlohu špatně a zapsala tak typ, který v kostele našla jako první – jednoduché okno. Po upozornění na znění otázky však ke správné odpovědi došla také. Pátý až osmý úkol zodpověděly správně všechny respondentky a nedošlo k žádné komplikaci. V devátém úkolu se žákyně chvíli dohadovaly, která z nástěnných maleb vlastně vyobrazuje legendu o sv. Markétě. Při vyplňování křížovky se pak pozastavily pouze u první otázky, kde měly zjistit, jakou ratolest na prvním výjevu sv. Markéta svírá v ruce. Díky předepsanému prvnímu písmenu však správně doplnily, že se jedná o ratolest palmovou.

Dle reflexe respondentek (viz Příloha II., Obr. 21–Obr. 22) autorka soudí, že pracovní listy jsou funkční a žákyně bavily. Nejvíce je zaujal úkol druhý (kresba půdorysů) a devátý (křížovka ke gotické nástěnné malbě).

Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo vytvořit funkční samoobslužné pracovní listy na románské umění a kostel sv. Petra a Pavla v Hosíně pro 2. stupeň základní školy. Práce byla rozdělena na část teoretickou a praktickou.

Teoretická část byla rozčleněna na tři kapitoly. První kapitola se zabývala románskou architekturou na dnešním území České republiky. Zprvu zde byla popsána románská architektura obecně, s přesahy do zahraničí, a následně byl vylíčen vývoj kamenné architektury v Čechách, který byl úzce spjat s přijetím křesťanské víry. Uvedeny byly také nejčastější typy staveb a jejich příklady. Ke konci kapitoly byly zmíněny stavby, které první Přemyslovci nechali vybudovat.

Druhá kapitola byla rozdělena na tři podkapitoly, jejichž cílem bylo přiblížit čtenáři tři vybrané památky. První podkapitola patřila kostelu sv. Petra a Pavla v Hosíně. V místech tohoto novorománského kostela v jižních Čechách stával dříve románský kostelík. Ten se však později stal sakristií většího gotického kostela postaveného kolem roku 1340. Ona stavba byla roku 1900 také nahrazena, a to stavbou nynější. Původní románský kostelík tak byl zachován pouze jako boční kaple. Podkapitola se věnovala popisu a vývoji kostela, následně rozboru gotických nástěnných maleb, které byly roku 1899 objeveny na stěnách románského kostelíka, a nakonec zde byla popsána současnost kostela a také s ní spojený projekt Mount Hosín.

Druhá podkapitola popisovala románský panský kostel sv. Jakuba v Jakubu u Kutné Hory. Zde byly vylíčeny možné okolnosti jeho vzniku, jeho popis a vývoj stavby. Následně pak podkapitola rozebírala jižní průčelí kostela, na němž se dochovaly románské reliéfy. Tento soubor plastik je největším dochovaným souborem románských soch na území České republiky. Ke konci byl zmíněn právě probíhající projekt výměny střešní krytiny apsidy.

Třetí podkapitola byla věnována rotundě sv. Jiří a Vojtěcha na hoře Říp. Zpočátku se zabývala okolnostmi vzniku, vývojem a popisem. Rotunda byla několikrát rekonstruována, a tak na stavbě nezbylo mnoho původních prvků. Podkapitola se tak zaobírá například i budovami, které až do roku 1826 doprovázely kostel. Konec byl opět věnován současnému dění.

Třetí kapitola této bakalářské práce se zabývala významem a formou pracovních listů v hodinách výtvarné výchovy. Zprvu zde byla zdůvodněna důležitost samostatné práce žáků a následně byla řešena signifikantnost odborné znalosti, která je nezbytná nejen pro vlastní výtvarnou tvorbu, ale i pro porozumění výtvarnému vyjadřování druhých. Ke konci kapitoly byla uvedena zásadní pravidla pro tvorbu funkčních pracovních listů.

Praktická část bakalářské práce se věnovala samotné tvorbě pracovních listů. Byly zde popsány jednotlivé kroky, které musely být naplněny, aby výsledné pracovní listy byly funkční a přehledné. Teoretická část bakalářské práce byla podkladem pro tvorbu pracovních listů. Tyto byly použity žáky ve věku 11–15 let při exkurzi v hosínském kostele. Evaluaci celého procesu uvádíme na konci kapitoly. Listy byly zhodnoceny jako funkční, neboť žáci nepotřebovali při vypracovávání listů pomoci a zábavnou formou jim byly předány nové informace.

Seznam tištěných informačních zdrojů

ARMI, C. Edson. *Design and Construction in Romanesque Architecture: First Romanesque Architecture and the Pointed Arch in Burgundy and Northern Italy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. ISBN 978-0-521-83033-1.

BRANIŠ, Josef. *Dějiny středověkého umění v Čechách*: Díl první. Praha: Höfer a Klouček, 1892.

GOJDA, Martin, Martin TREFNÝ a Regina JANÍKOVÁ. *Archeologie krajiny pod Řípem: Archaeology in the landscape around the hill of Říp*. Plzeň: Katedra archeologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, 2011. Opomíjená archeologie. ISBN 978-80-7043-988-3.

HÁJEK, Václav. *Architektura: klíč k architektonickým slohům*. Praha: Grada, 2000. Stavitel. ISBN 80-7169-722-2.

HOSMAN, Zdeněk. *Didaktický skicář: výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007. ISBN 978-80-7394-001-0.

CHARLES, Victoria a Klaus H. CARL. *Romanesque Art*. New York: Parkstone Press International, 2008. ISBN 978-1-78042-813-0.

JŮVA, Vladimír. *Dětské muzeum: edukační fenomén pro 21. století*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-090-5.

KIDSON, Peter. *Románské a gotické umění*. Přeložil Jana SOLPEROVÁ. Praha: Artia, 1973. Umění světa.

KROUPA, Pavel. Průzkum jižního průčelí lodi kostela sv. Jakuba v Jakubu u Kutné Hory. *Průzkumy památek*. Praha: Národní památkový ústav, 1997, 4, ISSN 1212-1487.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5

MERHAUTOVÁ, Anežka a Dušan TŘEŠTÍK. *Románské umění v Čechách a na Moravě*. Praha: Odeon, 1983. České dějiny (Odeon).

MERHAUTOVÁ, Anežka. *Raně středověká architektura v Čechách*. Praha: Academia, 1971.

MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013. ISBN 978-80-7028-403-2.

NOVÁKOVÁ, Marcela. *Chrámy a kostely Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Reader's Digest, 2011. ISBN 978-80-7406-181-3.

Památná hora Říp: Státní přírodní rezervace a kulturní památky. Praha: STN, 1959. Publikace Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody.

PAVELEC, Petr. *Nástěnné malby v kostele sv. Petra a Pavla v Hosíně. Zprávy památkové péče*. 3/1996, **LVI**, 77-84. ISSN 1210-5538.

POSPÍŠILÍKOVÁ, Veronika. *Využití pracovních listů v hodinách výtvarné výchovy dětí mimořádně nadaných*. Olomouc, 2018. Diplomová práce. UNIVERZITA PALACKÉHO v OLOMOUCI, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Monika Dokoupilová.

PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997. ISBN 80-238-1189-4.

ROESELOVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2003. Texty pro distanční studium. ISBN 80-7290-121-4.

ŠEVČÍK, Oldřich. *Architektura - historie - umění: kulturně-civilizační vývoj v Evropě od antiky do počátku 19. století*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2032-6.

ŠOBÁŇ, Marek, David HRBEK a Vladimír HAVLÍK. *Škola muzejní pedagogiky 6*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1871-1.

TOMAN, Rolf, ed. *Románské umění: architektura, sochařství, malířství*. [Praha]: Slovart, 2006. ISBN 80-7209-765-2.

VAŇKOVÁ, Anna. *KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO*. Libice nad Cidlinou: Gloriet, 2015. ISBN 978-80-87216-54-5.

ZAP, Karel Vladislav. *Návštěva na Řípu. Památky archaeologické a místopisné*. Praha: Museum Království českého, 1856, **2**, ISSN 1801-5786.

Seznam elektronických informačních zdrojů

Architecture. *Abbaye Saint Michel de Cuxa* [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://abbaye-cuxa.com/index.php/architecture/?lang=en>

ARMI, C. Edson. The Nave of Saint-Philibert at Tournus. *Journal of the Society of Architectural Historians* [online]. University of California Press, 2001, 60(1), 46-67 [cit. 2023-03-22]. ISSN 2150-5926. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/991678>

Hora Říp s rotundou sv. Jiří. *Národní památkový ústav: Památkový katalog* [online]. c2015 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/hora-rip-s-rotundou-sv-jiri-15336992>

Historie rotundy. *ROTUNDA na ŘÍPU* [online]. Roudnice nad Labem: Římskokatolická farnost, c2020 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: https://rotundarip.cz/#klaster_prohlidka

Kostel: Hosínský kostel svatých apoštolů Petra a Pavla. *Hosín a Dobřejovice* [online]. Obec Hosín [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.hosin.cz/obec/kostel/>

Kostel Nanebevzetí Panny Marie. *Národní památkový ústav: Památkový katalog* [online]. Národní památkový ústav, c2015 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-nanebevzeti-panny-marie-2152082>

KOSTEL SVATÉHO JAKUBA: Historie. *Římskokatolická farnost Kutná Hora – Sedlec* [online]. Sedlec, c2022–2023 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: <https://www.sedlec.info/jakub/historie/>

KOSTEL SVATÉHO JAKUBA: Oprava Jakuba. *Římskokatolická farnost Kutná Hora – Sedlec* [online]. Sedlec, c2022–2023 [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://www.sedlec.info/jakub/oprava/>

Kostel sv. Jakuba. *Národní památkový ústav: Památkový katalog* [online]. Národní památkový ústav, c2015 [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-jakuba-2152785>

Kostel sv. Petra a Pavla. *Národní památkový ústav: Památkový katalog* [online]. Národní památkový ústav, c2015 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-petra-a-pavla-701598>

Kostel sv. Václava a kostel sv. Klimenta. *Národní památkový ústav: Památkový katalog* [online]. Národní památkový ústav, c2015 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-vaclava-a-kostel-sv-klimenta-2144043>

Mount Hosín: Fáze projektu. *Mount Hosín* [online]. c2023 [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.mounthosin.cz/o-projektu/faze-projektu/>

Mount Hosín [online]. Tomas van Zavrel, c2021 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.vanzavrel.cz/mount-hosin/>

Otevírací doba rotundy. *Rotunda na Řípu* [online]. Roudnice nad Labem: Farnost Roudnice, c2023 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://rotundarip.cz/>

Saint Marina the Great Martyr and Vanquisher of Demons. *Saint Sophia Greek Orthodox Cathedral* [online]. Washington DC: Saint Sophia Greek Orthodox Cathedral, c2020 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.saintsophiadc.org/saint-marina-the-great-martyr-and-vanquisher-of-demons-2/>

Současnost: Obec Hosín. *Hosín a Dobřejovice* [online]. Obec Hosín [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.hosin.cz/obec/soucasnost/>

Sv. Kateřina Alexandrijská. Římskokatolická farnost Mutěnice [online]. Římskokatolická farnost Mutěnice, c2023 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <http://farnostmutenice.cz/sv-katerina-alexandrijska/>

Tomas van Zavrel: o mně [online]. Tomas van Zavrel, c2021 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.vanzavrel.cz/o-mne/>

Zprávy roudnické farnosti: 57. číslo – březen 2021. *Farnost Roudnice* [online]. Roudnice nad Labem: Farnost Roudnice, c2023 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://farnostroudnice.cz/o-nas/farni-zpravy/>

Seznam příloh

Příloha I.	Obrazová příloha k teoretické části.....	57
Příloha II.	Obrazová dokumentace k praktické části.....	86

Přílohy

Obrazová příloha k teoretické části

Obr. 1 Saint-Michel de Cuxa

Obr. 2 Saint Philibert v Tournus

Obr. 3 Kostel sv. Václava ve Staré Boleslavi

Obr. 4 Kostel Nanebevzetí P. Marie v Tismicích

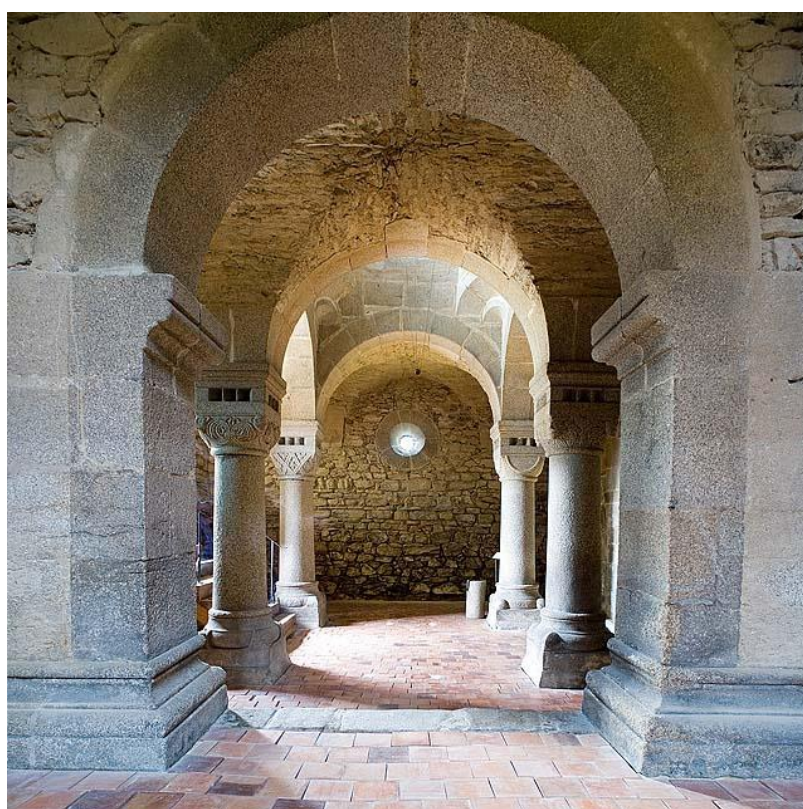
Obr. 5 Benediktinský klášter, Kladruby

Obr. 6 Kostel sv. Bartoloměje v Kyjích u Prahy

Obr. 7 Kostel sv. Klimenta ve Staré Boleslavi

Obr. 8 Palácová kaple v Chebu

Obr. 9 Kaple v Záboří nad Labem

Obr. 10 Rotunda sv. Kateřiny ve Znojmě

Obr. 11 Kostel sv. Martina v Praze na Vyšehradě

Obr. 12 Kostel sv. Petra, Budeč

Obr. 13 Kostel sv. Jiří na Pražském hradě

Obr. 14 Klášterní kostel, Milevsko

Obr. 15 Kostel v Teplé

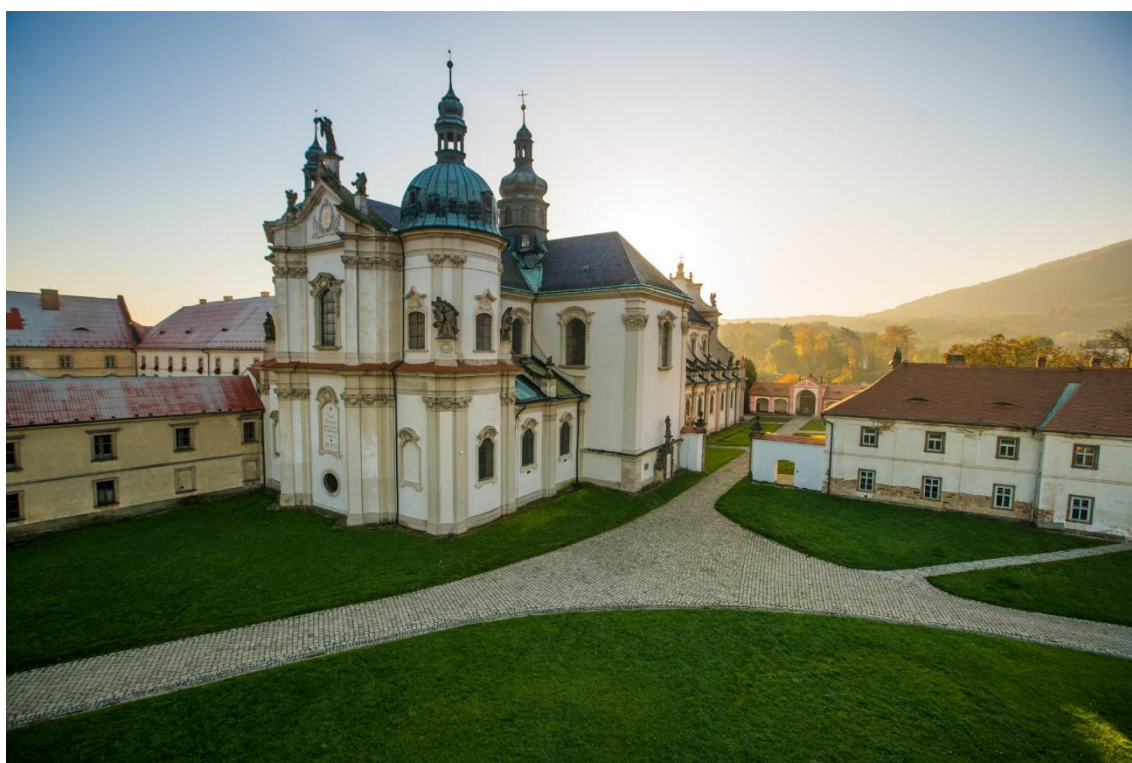

Obr. 16 kostel v Třebíči

Obr. 17 Velehradský klášterní kostel

Obr. 18 Klášter v Oseku

Obr. 19 Kostel sv. Petra a Pavla, Hosín

Obr. 20 Křtitelnice, Hosín

Obr. 21 Kněžiště, Hosín

Obr. 22 Kazatelna, Hosín

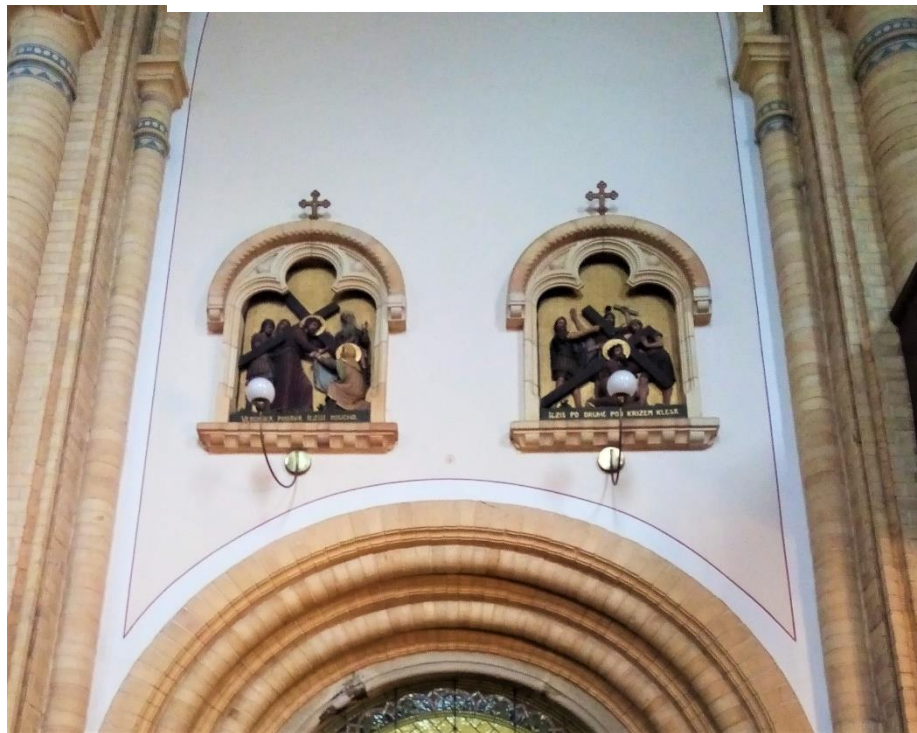
Obr. 23 Kaple sv. kříže, Hosín

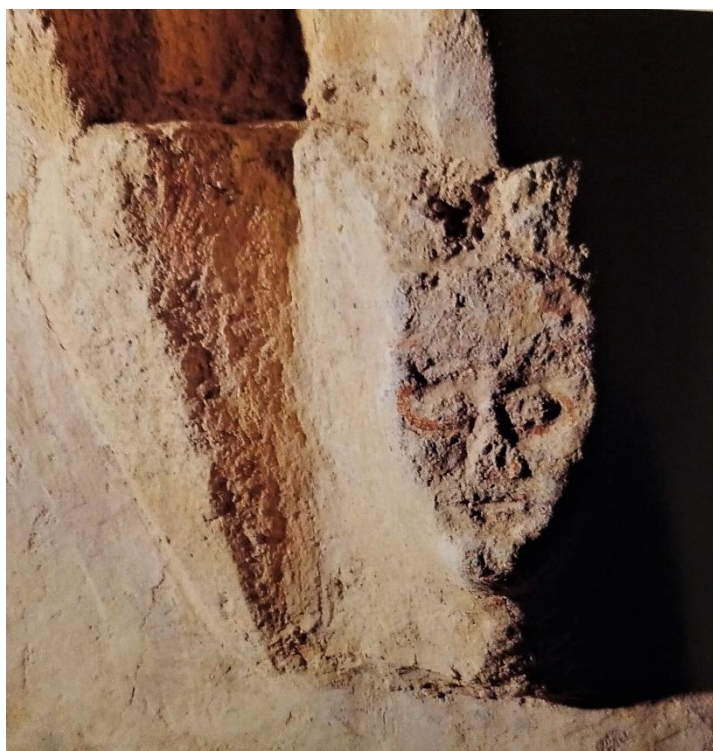
Obr. 24 Oltář Panny Marie Lurdské, Hosín

Obr. 25 Oltář sv. Jana Nepomuckého,
Hosín

Obr. 26 Křížová cesta, Hosín

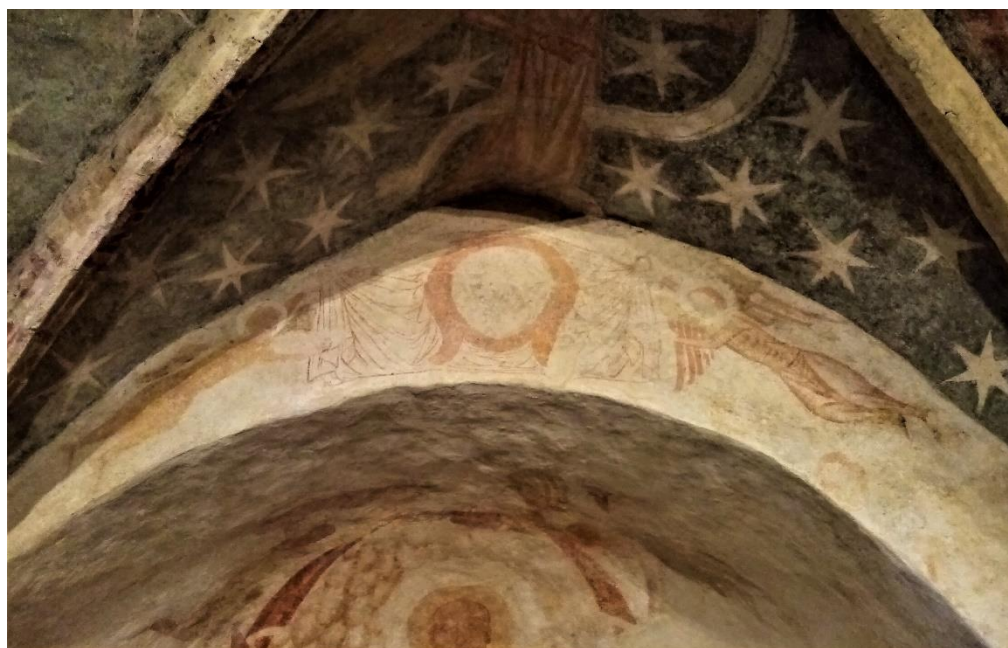
Obr. 27 Konzola s maskou, Hosín

Obr. 28 Okno v románském kostelíku, Hosín

Obr. 29 Nejsvětější trojice, Hosín

Obr. 30 Veraikon, Hosín

Obr. 31 Andělé na klenbě, Hosín

Obr. 32 Hvězdy na klenbě, Hosín

Obr. 33 Nástěnná malba legendy o sv. Markétě, Hosín

Obr. 34 Nástěnná malba legendy o sv. Kateřině, Hosín

Obr. 35 Nástěnná malba, Hosín

Obr. 36 Kostel sv. Jakuba v Jakubu

Obr. 37 Románská tribuna kostela, Jakub

Obr. 38 Fresky v apsidě, Jakub

Obr. 39 Náhrobník Kateřiny d'Arco, Jakub

Obr. 40 Dlažba, Jakub

Obr. 41 Původní barevnost kostela, Jakub

Obr. 42 Jižní průčelí, Jakub

Obr. 43 Reliéf církevního hodnostáře, Jakob

Obr. 44 Reliéf žehnající postavy s knihou a dvěma mladíky, Jakob

Obr. 45 Reliéf rytíře ve zbroji, Jakub

Obr. 46 Reliéf na tympanonu portálu, Jakub

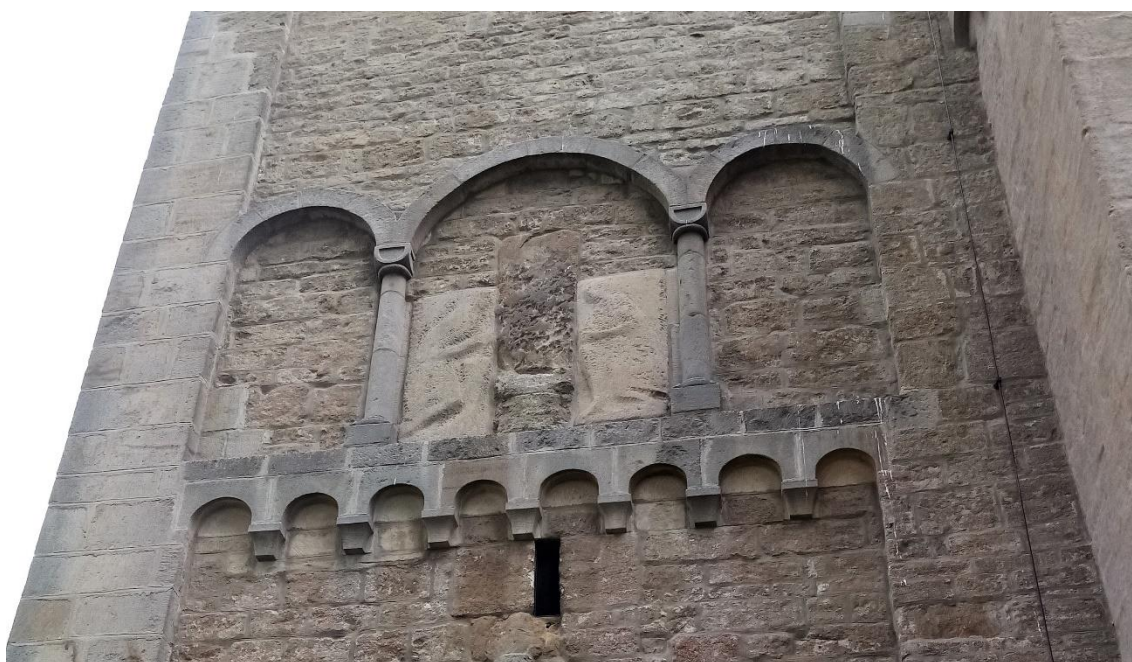

Obr. 47 Reliéf sv. Petra, Jakub

Obr. 48 Reliéf sv. Pavla, Jakub

Obr. 49 Reliéfy na jižní straně věže, Jakub

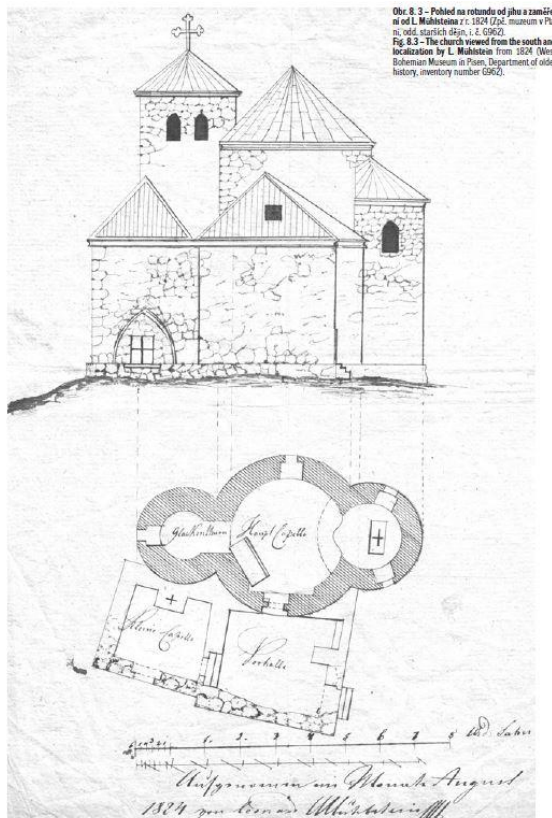
Obr. 50 Projekt opravy interiéru věže, Jakub

Obr. 51 Rotunda sv. Jiří a Vojtěcha na hoře Říp

Obr. 52 Kresba Hugona Seykory, Říp

Obr. 53 Kresba L. Mühlsteina, Říp

Obr. 54 Horní vstup z lodi do věže, Říp

Obr. 55 Horní partie věže, Říp

Obr. 56 Naznačení tribuny, Říp

Obr. 57 Kupole lodi, Říp

Obr. 58 Triumfální oblouk, Říp

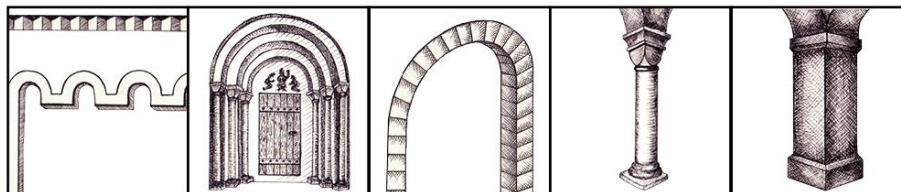

**Románské umění
a kostel sv. Petra a Pavla v Hosíně**

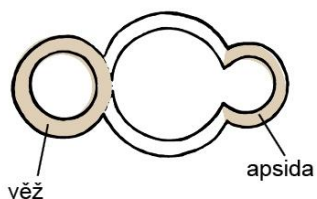
Obr. 1 Úvodní stránka pracovních listů, A4

1. Na obrázcích jsou některé ze základních architektonických a dekorativních prvků. Vyber z nabídky v rámečku jejich správné názvy a doplň je pod obrázky.

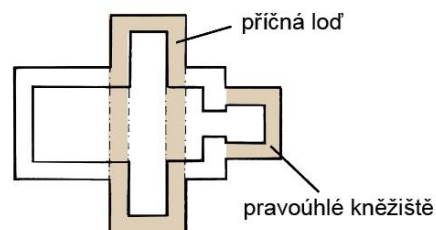
půlkruhový oblouk   sloup   pilíř   obloučkový vlys   portál

2. V románském slohu se v náboženské architektuře uplatnily různé typy chrámů – baziliky, jednolodní kostely, rotundy i další specifické typy. Na prvním obrázku je zde nakreslený půdorys rotundy s věží a apsidou (půlkruhový nebo podkovovitý prostor přiřčený k hlavnímu prostoru budovy). Na druhém obrázku je nakreslený půdorys jednolodního kostela s příčnou lodí a pravouhlejším kněžištěm. Pokus se, za pomoci popsaných obrázků, nakreslit další stavby.

a) rotunda se čtyřmi apsidami

b) jednolodní kostel s pravouhlejším kněžištěm

Obr. 2 První stránka pracovních listů

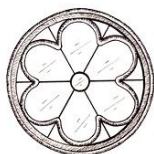
c) rotunda s věží a dvěma apsidami

d) jednolodní kostel s apsidou

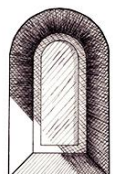
e) rotunda s apsidou

f) jednolodní kostel s příčnou lodí

3. V románském slohu bylo několik typů oken. Spoj obrázky oken s jejich názvy.

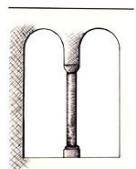
trojlaločné okno

růžicové okno (rozeta)

jednoduché okno

sdružené okno

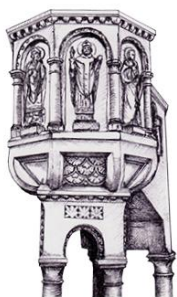
Obr. 3 Druhá stránka pracovních listů

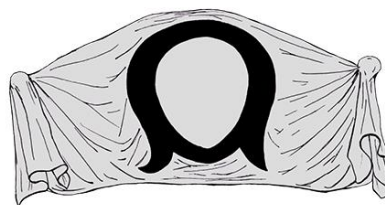
4. Které z oken nakreslených v předchozím úkolu nenalezneš v kostele sv. Petra a Pavla v Hosíně?

5. Při vstupu do kostela tě jistě upoutal baldachýnový oltář. Nad ním zdobí zeď novodobá malba představující Nejsvětější Trojici. Napiš, jaké tři postavy v tomto výjevu vystupují, a přepiš text, který je napsaný kolem tohoto výjevu.

6. Najdi v kostele prvek, který je vyobrazený na obrázku, a napiš, k čemu si myslíš, že slouží.

7. Najdi v kostele gotickou malbu, která je podobná této kresbě. Vyobrazuje se zde Veraikon, neboli otisk Kristovy tváře na plátěném šátku. Kdo na nástěnné malbě tuto roušku přidržuje?

Jestli se ti podařilo najít malbu Veraikonu, nacházíš se v jednom z nejstarších románských kostelíků na Českobudějovicku. Z románského slohu se nám moc staveb nedochovalo a ty, co se dochovaly, byly většinou v průběhu let upravovány a přestavovány. Nejinak tomu bylo i s tímto kostelíkem, a proto tu toho z původní stavby mnoho nezbylo. Románský chrám se později stal sakristií většího gotického kostela (z té doby také pochází nástěnné malby a klenba původně plochostropé lodi). Roku 1900 pak byla gotická stavba nahrazena nynější novorománskou a románský kostelík byl zachován jako tato boční kaple.

8. Napiš, proč si myslíš, že byla původní stavba upravována a přestavěna.

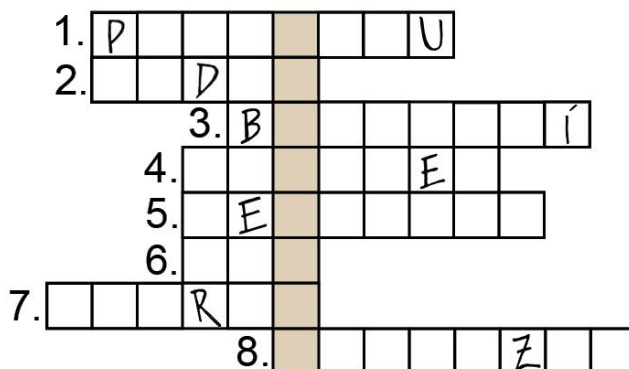
Obr. 4 Třetí stránka pracovních listů

9. V původním románském kostelíku je na jižní straně nástěnná malba, která vyobrazuje legendu o sv. Markétě.

Legenda:

Svatá Markéta se narodila do pohanské rodiny, ale chůva, která ji vychovávala na venkově, byla křesťanka. Markéta díky ní začala v Ježíše Krista věřit také. Když Markéta dospěla, otec ji povolal zpět do svého domu. Poté co zjistil, že je Markéta křesťanka, zřekl se jí. Dal jí obléct obnošené šaty a nařídil, aby se vrátila na venkov a pásla dobytek. Jednoho dne se kolem pastviny projížděl pisidský vladař. Když spatřil Markétu, velice se mu zalíbila. Dal si ji tedy k sobě předvést a chtěl, aby si ho Markéta vzala. Ta ale odmítla a uvedla, že věří ve svého pána Ježíše Krista. Vladař se rozčílil a nařídil, aby ji zbičovali a mučili. Následně ji uvěznil do žaltáře, kde ji ohrožoval ďábel v podobě draka. Toho však zahнала žehnáním křížem. Krátce nato byla popravena stětím hlavy.

Pořádně si prohlédni nástěnnou malbu, vyplň křížovku a vyřeš tak tajenku.

1. Svatá Markéta má na prvním výjevu v levé ruce vyobrazený svůj atribut – ratolest nějaké rostliny. Atribut je symbol, který má každý svatý a podle kterého lze poznat, o jakého svatého jde. Jakou ratolest světice svírá?
2. Na posledním výjevu legendy svatě Markétě setnou hlavu mečem. Kdo přijímá Markétinu duši do roušky?
3. Potom, co se sv. Markéta odmítla vzdát své víry, pisidský vládce nařídil, aby ji potrestali. Jak se nazývá onen trest? (je vyobrazen na prvním výjevu posledního pásu)
4. Co se pase okolo svatě Markéty na prvním výjevu, kde světice sedí na pařezu?
5. Jakou barvu mají šaty svatě Markéty?
6. Kolik pásem má výjev legendy o svatě Markétě?
7. Jakou barvu má Markétin plášť na posledním výjevu?
8. Jak se nazývá kroužek, který se vyobrazuje kolem hlav světců?

Pisidský vladař z této legendy se jmenuje ..... (tajenka)

Obr. 5 Čtvrtá stránka pracovních listů

Prostor pro tvé vlasní poznámky či kresby:

ROMÁNSKÉ UMĚNÍ A KOSTEL SV. PETRA A PAVLA V HOSÍNĚ
Pracovní listy pro 2. stupeň ZŠ

© Terezie Vacková 2023
Text, ilustrace, grafický návrh: Terezie Vacková
Pracovní listy byly vytvořeny jako součást bakalářské práce na katedře VV JU

Obr. 6 Poslední stránka pracovních listů

Prostor pro tvé vlastní poznámky či kresby:

ROMÁNSKÉ UMĚNÍ A KOSTEL SV. PETRA A PAVLA V HOSINĚ
Pracovní listy pro 2. stupeň ZŠ

© Terezie Vacková 2023
Text, ilustrace, grafický návrh: Terezie Vacková
Pracovní listy byly vytvořeny jako součást bakalářské práce na katedře VV JU

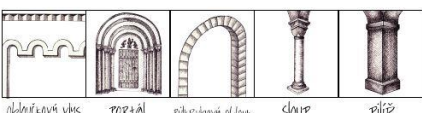
**Románské umění
a kostel sv. Petra a Pavla v Hosině**

– klíč –

Obr. 7 Klíč k pracovním listům. A3

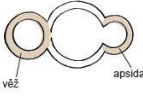
1. Na obrázcích jsou některé ze základních architektonických a dekorativních prvků. Vyber z nabídky v rámečku jejich správné názvy a doplň je pod obrázky.

půlkruhový oblouk	sloup	pilíř	obloučkový výš	portál
-------------------	-------	-------	----------------	--------

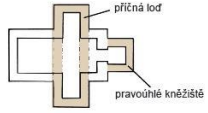
obloučkový výš   portál   půlkruhový oblouk   sloup   pilíř

2. V románském sístihu se v náboženské architektuře uplatňují různé typy chrámů – baziliky, jednolodní kostely, rotundy i další specifické typy. Na prvním obrázku je zde nakreslený půdorys rotundy s věží a apsidou (půlkruhový nebo podkovovitý prostor přičleněný k hlavnímu prostoru budovy). Na druhém obrázku je nakreslený půdorys jednolodního kostela s příčnou lodí a pravouhlej kněžistěm. Pokus se, za pomoci popsaných obrázků, nakreslit další stavby.

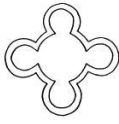
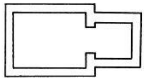
věž   apside

a) rotunda se čtyřmi apsidami

příčná loď
pravouhlej kněžistě

b) jednolodní kostel s pravouhlej kněžistěm

9. V původním románském kosteliku je na jižní straně nástěnná malba, která vobrazuje legendu o sv. Markěte.

Legenda:
Svatá Markěta se narodila do pohanské rodiny, ale chůva, která ji vychovávala na venkově, byla křesťanka. Markěta díky ní začala v Ježíše Krista věřit také. Když Markěta dospěla, otec jí povolal zpět do svého domu. Poté co zjistil, že je Markěta křesťanka, zlekl se jí. Dal jí oblečené šaty a nařídil, aby se vrátila na venkov a pása dobytek. Jednoho dne se kolem pastviny projížděl pisidský vladař. Když spatřil Markětu, velice se mu zalibila. Dal si jí tedy k sobě přivést a chtěl, aby si ho Markěta vzala. Ta ale odmítla a uvedla, že věří ve svého pána Ježíše Krista. Vladař se rozčílil a nařídil, aby jí zničoval o mučili. Následně jí uvěznili do žaltáře, kde jí otročoval ďábel v podobě draka. Toho však zahnila žehnaním křížem. Krátce nato byla popravena stětím hlavy.

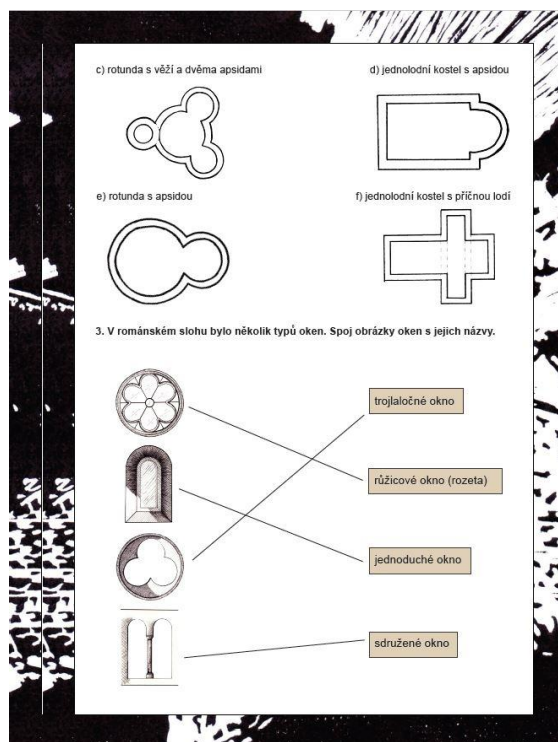
Pořádně si prohlédni nástěnnou malbu, vyplň křížovku a vyřeš tak tajenku.

1. PALM	O	V	O	U
2. ANDE	L			
	3. B	I	LOVANI	
	4. DOBYTEK			
	5. ŽERVENOU			
	6. TR			
7. MOPROU				
	8. SVATOTEAR			

- Svatá Markěta má na prvním výjevu v levé ruce vobrazovaný svůj atribut – ratolest nějaké rostliny. Atribut je symbol, který má každý svatý a podle kterého lze poznat, o jakého svatého jde. Jakou ratolest svěťice svírá?
- Na posledním výjevu legendy svatě Markěte setnou hlavu mečem. Kdo přijímá Markětinu duši do roušky?
- Potom, co se sv. Markěta odmítla vzdát své víry, pisidský vladař nařídil, aby jí potrestali. Jak se nazývá onen trest? (je vobrazován na prvním výjevu posledního pásu)
- Co se pase okolo svatě Markěty na prvním výjevu, kde svěťice sedí na pařezu?
- Jakou barvu mají šaty svatě Markěty?
- Kolik pásem má výjev legendy o svatě Markěte?
- Jakou barvu má Markětin plášť na posledním výjevu?
- Jak se nazývá kroužek, který se vobrazuje kolem hlav světců?

Pisidský vladař z této legendy se jmenuje .....**QUIBRIS**..... (tajenka)

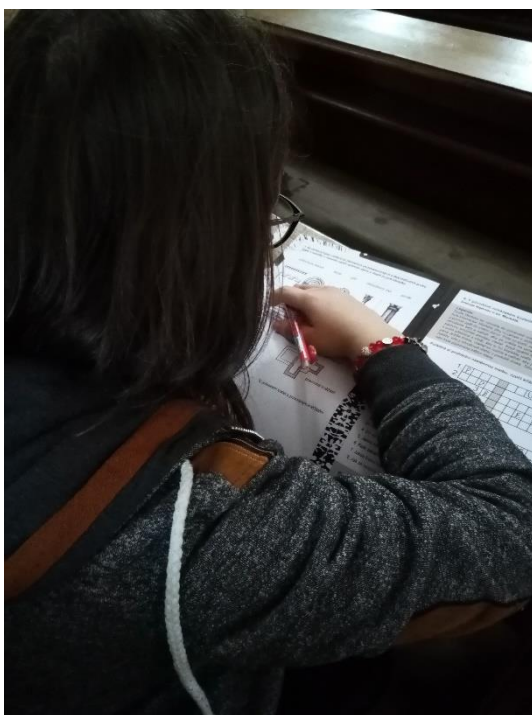
Obr. 8 Klíč k pracovním listům, druhá strana, A3

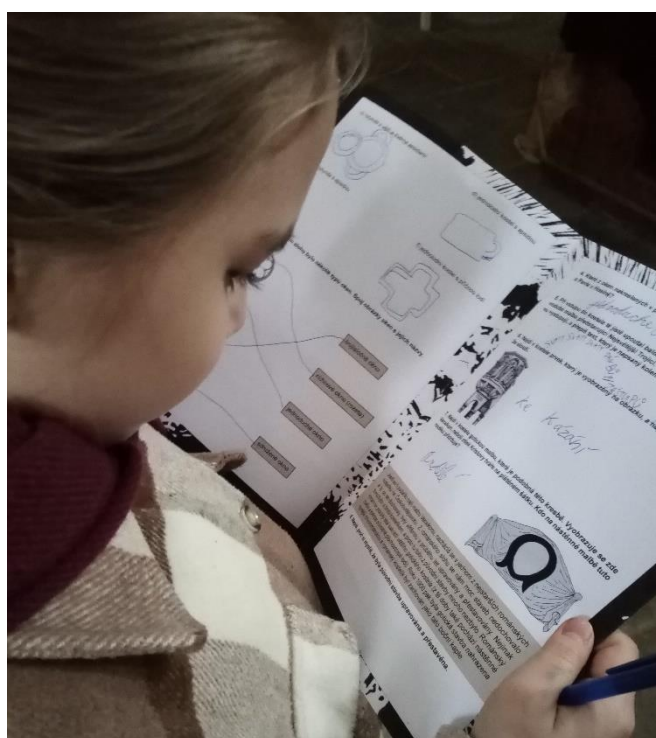
Obr. 9 Klíč k pracovním listům, vlepená A4

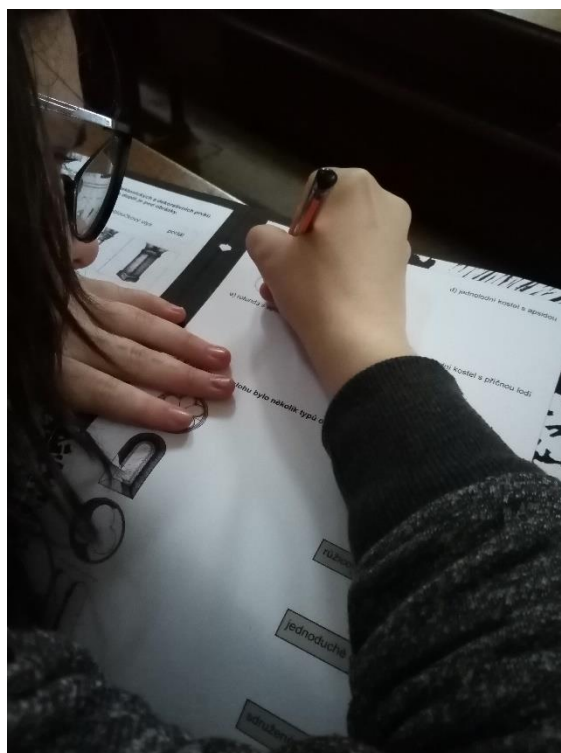
Obr. 10 Klíč k pracovním listům, druhá strana A4

Obr. 11 Evaluace pracovních listů

Obr. 12 Evaluace pracovních listů

Obr. 13 Evaluace pracovních listů

Obr. 14 Evaluace pracovních listů

1. Na obrázcích jsou některé ze základních architektonických a dekorativních prvků. Vyber z nabídky v rámečku jejich správné názvy a dopiň je pod obrázky.

půlkruhový oblouk   sloup   pilíř   obloučkový výšiv   portál

obloučkový výšiv   portál   půlkruhový oblouk   sloup   pilíř

2. V románském slohu se v náboženské architektuře uplatňují různé typy chrámů – baziliky, jednolodní kostely, rotundy i další specifické typy. Na prvním obrázku je zde nakreslený půdorys rotundy s věží a absídou (půlkruhový nebo podkovovitý prostor přičleněný k hlavnímu prostoru budovy). Na druhém obrázku je nakreslený půdorys jednolodního kostela s příčnou lodí a pravouhlejším kněžištěm. Pokus se, za pomoci popsaných obrázků, nakreslit další stavby.

a) rotunda se čtyřmi absidami   b) jednolodní kostel s pravouhlejším kněžištěm

c) rotunda s věží a dvěma absidami   d) jednolodní kostel s absídou

e) rotunda s absídou   f) jednolodní kostel s příčnou lodí

3. V románském slohu bylo několik typů oken. Spoj obrázky oken s jejich názvy.

trojlaločné okno
růžicové okno (rozeta)
jednoduché okno
sdružené okno

Obr. 15 Vypracované pracovní listy, dívka, 15 let

4. Které z oken nakreslených v předchozím úkolu **nenalezneš** v kostele sv. Petra a Pavla v Hosině?

trojlaločné okno

5. Při vstupu do kostela tě jistě upoutal baldachýnový oltář. Nad ním zdobí zed' novodobá malba představující Nejsvětější Trojici. Napiš, jaké tři postavy v tomto výjevu vystupují, a přepiš text, který je napsaný kolem tohoto výjevu.

Otec, syn a duch svatý
"Svatý Svatý Svatý duch, Bůh zůstaňte!"

6. Najdi v kostele prvek, který je vyobrazen na obrázku, a napiš, k čemu si myslíš, že slouží.

nachází se po levé straně oltáře (obklopen - li se označení k osazení řady a k oltářní části)
slouží k tomu, aby kněz mohl vykládat z vyřezávaného místa, odkud je jej lépe vidět i slyšet.

7. Najdi v kostele gotickou malbu, která je podobná této kresbě. Vyobrazuje se zde Veraiikon, neboli otisk Kristovy tváře na plátném štátku. Kdo na nástěnné malbě tuto roušku přidržuje?

sv. avděl

Jestli se ti podařilo najít malbu Veraiikonu, nacházíš se v jednom z nejstarších románských kostelíků na Česobudějovicku. Z románského slohu se nám moc staveb nedochovalo a ty, co se dochovaly, byly většinou v průběhu let upravovány a přestavovány. Najinak tomu bylo i s tímto kostelíkem, a proto tu toho z původní stavby mnoho nezbylo. Románský chrám se později stal sáhlšími věššího gotického kostela (z té doby také pochází nástěnná malba a klenba původní plochostropé lodi). Roku 1900 pak byla gotická stavba nahrazena nyníjší novorománskou a románský kostelík byl zachován jako tala boční kaple.

8. Napiš, proč si myslíš, že byla původní stavba upravována a přestavěna.

dvacet se také upravuje a přestavuje. Každé, co bylo postaveno pár desítek let zpátky. Pro lidi tehdy to nebyla památka, jen další budova, a protože to byl svatostánek, musel být přes podle poslední módy. Tehdy se navíc záleželo na krásnosti a jakli jstet!

9. V původním románském kostelíku je na jižní straně nástěnná malba, která vyobrazuje legendu o sv. Markétě.

Legenda:
Svatá Markéta se narodila do pohané rodiny, ale chůva, která ji vychovávala na venkově, byla křesťanka. Markéta díky ní začala v Ježíše Krista věřit také. Když Markéta dospěla, otec ji povolal zpět do svého domu. Poté co zjistil, že je Markéta křesťanka, zřekl se jí. Dal jí oblec obnosené šaty a nařídil, aby se vstřela na venkov a pasla dobytek. Jednoho dne se kolem pasliviny projížděl pisidský vladař. Když spatřil Markétu, velice se mu zalbil. Dal si jí lody k sobě předvést a chtěl, aby si ho Markéta vzala. Ta ale odmítla a uvedla, že věří ve svého pána Ježíše Krista. Vladař se rozzlobil a nařídil, aby jí zbívali a mučili. Následně ji uvěznil do zatáče, kde ji ohrožoval úžasnou postavou draka. Toho však zahnila žehným křížem. Krátce nato byla popravena stětím hlavy.

Pořádně si prohlédni nástěnnou malbu, vyplň křížovku a vyřeš tak tajenku.

1. P A L M O V O U
2. A N D E L
3. B I C O U A N I
4. D O B Y T E K
5. Č E R V E N O U
6. T Ě I
7. M O D R O U
8. S V A T O Ž A R

1. Svatá Markéta má na prvním výjevu v levé ruce vyobrazený svůj atribut – ratolest nějaké rostliny. Atribut je symbol, který má každý svatý a podle kterého lze poznat, o jakého svatého jde. Jakou ratolest světlce svírá?

2. Na posledním výjevu legendy svatě Markétě setnu hlavu mečem. Kdo přijímá Markétinu duši do roušky?

3. Potom, co se sv. Markéta odmítla vzdát své víry, pisidský vladař nařídil, aby jí potrestal. Jak se nazývá onen trest? (je vyobrazen na prvním výjevu posledního pásu)

4. Co se pase okolo svatě Markétě na prvním výjevu, kde světlce sedí na parůžku?

5. Jakou barvu mají šaty svatě Markétě?

6. Kolik pásem má výjev legendy o svatě Markétě?

7. Jakou barvu má Markétin plášť na posledním výjevu?

8. Jak se nazývá kroužek, který se vyobrazuje kolem hlav světců?

Pisidský vladař z této legendy se jmenuje Outbrax (tajenka)

Obr. 16 Vypracované pracovní listy, dívka, 15 let

1. Na obrázcích jsou některé ze základních architektonických a dekorativních prvků. Vyber z nabídky v rámečku jejich správné názvy a doplň je pod obrázky.

obloučkový výlys

obloučkový portál   půlkruhový oblouk   pilíř   sloup

2. V románském alou se v náboženské architektuře uplatnily různé typy chrámů – baziliky, jednolodní kostely, rotundy i další specifické typy. Na prvním obrázku je zde nakreslený půdorys rotundy s věží a apsidou (půlkruhový nebo podkovkový prostor přičleněný k hlavnímu prostoru budovy). Na druhém obrázku je nakreslený půdorys jednolodního kostela s příčnou lodí a pravouhlejším kněžištěm. Pokus se, za pomoci popsaných obrázků, nakreslit další stavby.

a) rotunda se čtyřmi apsidami   b) jednolodní kostel s pravouhlejším kněžištěm

c) rotunda s věží a dvěma apsidami   d) jednolodní kostel s apsidou

e) rotunda s apsidou   f) jednolodní kostel s příčnou lodí

3. V románském slouhu bylo několik typů oken. Spoj obrázky oken s jejich názvy.

trojlaločné okno
růžicové okno (rozeta)
jednoduché okno
sřružené okno

Obr. 17 Vypracované pracovní listy, dívka, 12 let

4. Které z oken nakreslených v předchozím úkolu **nenalezněš** v kostele sv. Petra a Pavla v Hořině? *trojlaločné*

5. Při vstupu do kostela tě jistě upoutal baldachýnový oltář. Nad ním zdobí zeď novodobá malba představující Největější Trojici. Napiš, jaké tři postavy v tomto výjevu vystupují, a přepiš text, který je napsaný kolem tohoto výjevu. *Bůh, Ježíš, duch svatý*
SVATÝ, SVATÝ, SVATÝ PÁN BŮH ZÁSTŮP

6. Najdi v kostele prvek, který je vyobrazený na obrázku, a napiš, k čemu si myslíš, že slouží. *kněz v míchově*

7. Najdi v kostele gotickou malbu, která je podobná této kresbě. Vyobrazuje se zde Verakon, neboli oltář Kristovy tváře na plátném sátku. Kdo na nástěnné malbě tuto roušku přidržuje? *2 andělé*

Ještě se ti podařilo najít malbu Verakonu, nachází se v jednom z nejstarších románských kostelů na Českolipské ulovce. Z románského slouhu se nám moc staveb nedochovalo a ty, co se dochovaly, byly většinou v průběhu let upravovány a přestavovány. Najinak tomu bylo i s tímto kostelíčkem, a proto tu toho z původní stavby mnoho nezbylo. Románský chrám se později stal sakristií většího gotického kostela (z té doby také pochází nástěnná malba a klenba původní plochostropě lodí). Roku 1900 pak byla gotická stavba nahrazena nyníjší novorománskou a románský kostelík byl zachován jako tato boční kaple.

8. Napiš, proč si myslíš, že byla původní stavba upravována a přestavována. *Asi jí chtěli zvětšit.*

9. V původním románském kostelíku je na jižní straně nástěnná malba, která vyobrazuje legendu o sv. Markétě.

Legenda:
Svatá Markéta se narodila do pohanské rodiny, ale chůva, která ji vychovávala na venkově, byla křesťanka. Markéta díky ní začala v Ježíše Krista věřit také. Když Markéta dospěla, otec jí povolal zpět do svého domu. Poté co zjistil, že je Markéta křesťanka, zřekl se jí. Dal jí oblec otčenáše šaty a naučil, aby se vrátila na venkov a pěstla dobytek. Jednoho dne se kolem pastviny projížděl pisidský vládce. Když spatřil Markétu, velice se mu zalíbil. Dal si jí tedy k sobě předvést a chtěl, aby si ho Markéta vzala. Ta ale odmítla a uvedla, že věří ve svého pána Ježíše Krista. Vládce se rozčílil a nařídil, aby jí zbitovali a mučili. Následně jí uvěznili do žaláře, kde ji ohrožoval zbitím v podobě draka. Tého včera zahlnal zehnaním křížem. Krátce nato byla popravena stěhm hlavý.

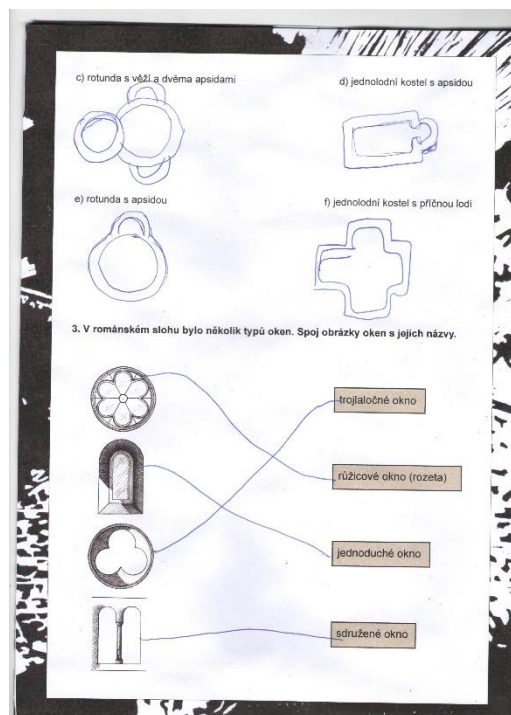
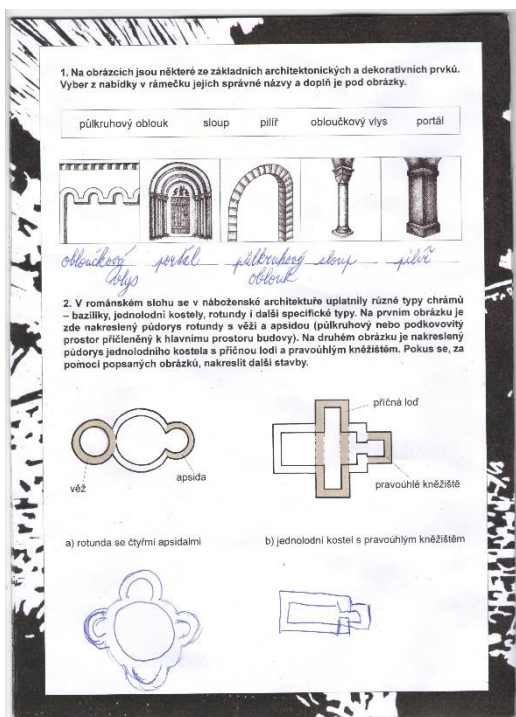
Pořádně si prohlédni nástěnnou malbu, vyplň křížovku a vyřeš tak tajemno.

1. PALMOVOU
2. ANDELA
3. BITCOVANI
4. DOBŮTEK
5. CERVENCU
6. TRI
7. HODROU
8. SVATOZAR

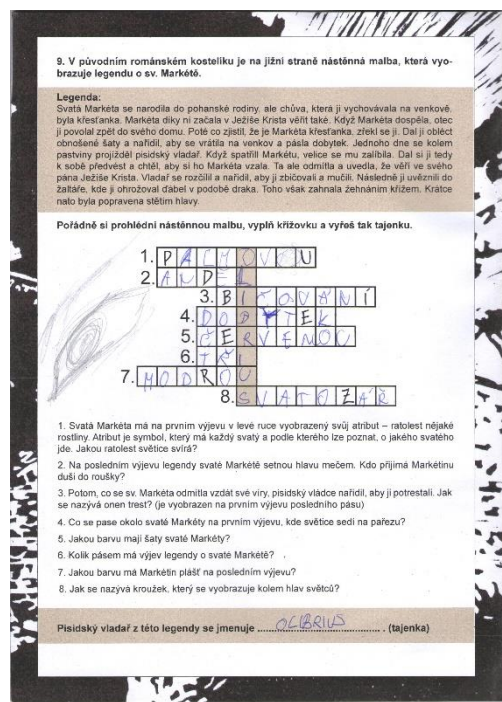
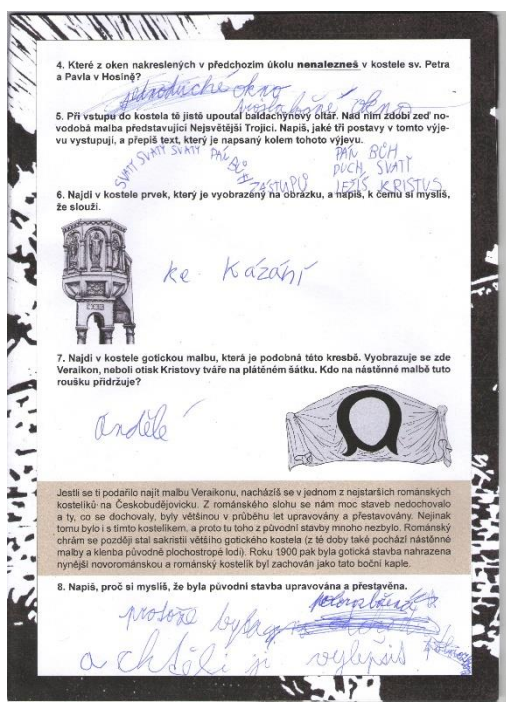
1. Svatá Markéta má na prvním výjevu v levé ruce vyobrazený svůj atribut – ratolest nějaké rostliny. Atribut je symbol, který má každý svatej a podle kterého lze poznat, o jakého svatého jde. Jakou ratolest svátice svírá?
2. Na posledním výjevu legendy svaté Markéty se svou hlavou mačem. Kdo přijímá Markétinu duši do roušky?
3. Potom, co se sv. Markéta odmítla vzdát své víry, pisidský vládce nařídil, aby jí potrestali. Jak se nazývá onen trest? (je vyobrazen na prvním výjevu posledního pásu)
4. Co se pase okolo svaté Markéty na prvním výjevu, kdo svátice sedí na pařezu?
5. Jakou barvu mají šaty svaté Markéty?
6. Kolik pásem má výjev legendy o svaté Markéte?
7. Jakou barvu má Markétin plášť na posledním výjevu?
8. Jak se nazývá kroužek, který se vyobrazuje kolem hlav světců?

Pisidský vládce z této legendy se jmenuje ...*OLIBRIUS*... (tájanka)

Obr. 18 Vypracované pracovní listy, dívka, 12 let

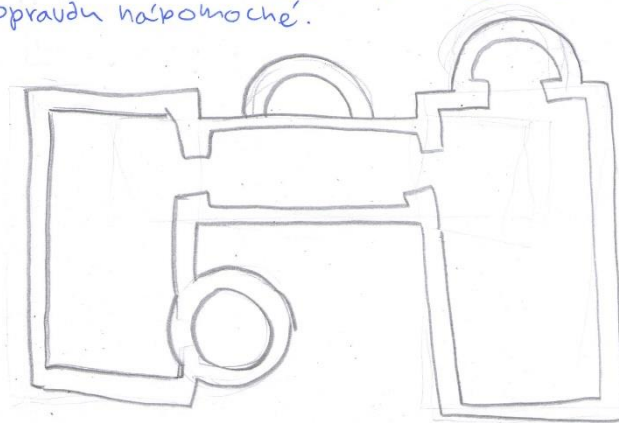

Obr. 19 Vypracované pracovní listy, dívka, 11 let

Obr. 20 Vypracované pracovní listy, dívka, 11 let

Překvapilo mě, jak nenuceně a bez přebytku mi bylo předáno množství informací o něčem, o co jsem se doteď prakticky vůbec nezajímala. Architekt ze mě nebude, ale baví mě vymýšlet designy pro postavy i místa a představit si něco prostorově. Vždycky pomůže design vymyslet i později kreslit. Chápat strukturu budou aspoň trochu technicky je opravdu nápomocné.

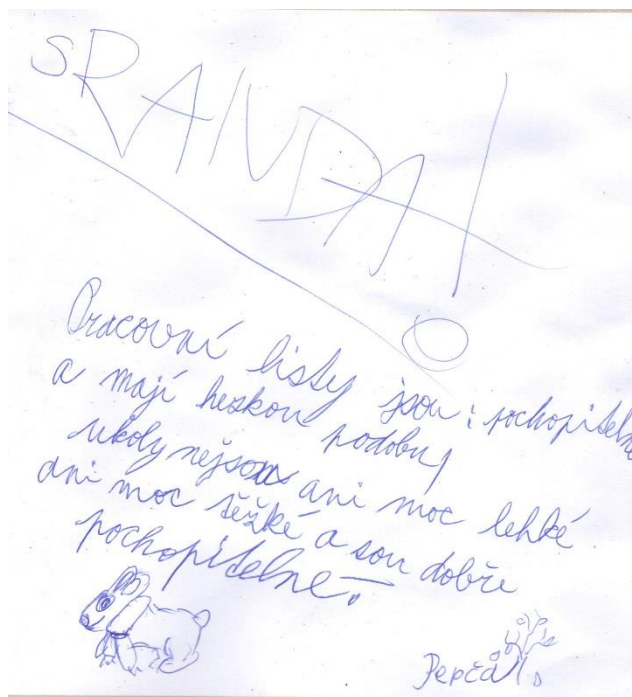

Obr. 21 Reflexe pracovních listů očima žáků

Bylo to dobrý!
Kostel je hezký.

Obr. 23 Reflexe pracovních listů očima žáků

Obr. 22 Reflexe pracovních listů očima žáků

Zdroje příloh

Příloha I.

Obr. 1: <https://www.lindependant.fr/2019/12/13/saint-michel-de-cuxa-a-codalet-une-renovation-tant-attendue,8602993.php>

Obr. 2: <https://www.burgundy-tourism.com/discover-burgundy/heritage-sites-and-museums/religious-heritage/unmissable-churches-and-religious-sites/saint-philiberts-church-in-tournus-an-unmissable-roman-masterpiece/>

Obr. 3: <https://www.hrady.cz/kostel-sv-vaclava-stara-boleslav/galerieo/173066#images-4>

Obr. 4: <https://www.hrady.cz/kostel-nanebevzeti-panny-marie-tismice/galerieo/14496#images-5>

Obr. 5: <https://www.visitczechrepublic.cz/cz/turisticke-cile-zapadni-cechy-czech-republic/klaster-kladruby/31-418/>

Obr. 6: <https://www.nockostelu.cz/kostel/1423/>

Obr. 7: <http://www.turistickelisty.sportovnilisty.cz/pozice-1-top/byl-kostel-sv-klimenta-hradni-kapli-knizeciho-hradu/?style=mobile>

Obr. 8: <https://www.hrad-cheb.cz/cz/kaple-sv-erharda-a-ursuly>

Obr. 9: <http://kralovskedilo.ktf.cuni.cz/lokality/Zabori-%E2%80%93-Kostel-sv-Prokopa>

Obr. 10: <https://www.muzeumznojmo.cz/Rotunda-sv.-Kate%C5%99iny>

Obr. 11: <https://www.prague.eu/cs/objekt/mista/149/rotunda-sv-martina-na-vysehrade>

Obr. 12: <https://region.rozhlas.cz/nejstarsi-dochovanou-stavbou-u-nas-je-rotunda-v-budci-pismu-se-tam-ucil-i-svaty-7732917>

Obr. 13: <https://program.rozhlas.cz/bazilika-prvnich-premyslovcu-7713258>

Obr. 14: <http://kralovskedilo.ktf.cuni.cz/lokality/Milevsko-%E2%80%93-Kostel-sv-Jilji--a-premonstratsky-klaster>

Obr. 15: https://cs.wikipedia.org/wiki/Kostel_Zv%C4%9Bstov%C3%A1n%C3%A1D_Panny_Marie_%28Tep%C3%A1%29#/media/Soubor:Kl%C3%A1%C5%A1ter_Tep%C3%A1_kostel_1.jpg

Obr. 16: <https://www.visittrebic.eu/pamatky/bazilika-sv-prokopa/>

Obr. 17: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Bazilika_Nanebevzet%C3%AD_Panny_Marie_a_svat%C3%A9ho_Cyrila_a_Metod%C4%9Bje#/media/Soubor:Kl%C3%A1%C5%A1ter_cisterci%C3%A1k%C5%AF_\(Velehrad\)_1.jpg](https://cs.wikipedia.org/wiki/Bazilika_Nanebevzet%C3%AD_Panny_Marie_a_svat%C3%A9ho_Cyrila_a_Metod%C4%9Bje#/media/Soubor:Kl%C3%A1%C5%A1ter_cisterci%C3%A1k%C5%AF_(Velehrad)_1.jpg)

Obr. 18: <http://klasterosek.cz/>

Obr. 19: https://www.ziveobce.cz/hosin_c544523

Obr. 20–Obr. 26: archiv autorky

Obr. 27: PROKOPOVÁ, Zdeňka. *Ševětín, Hosín, Dolní Bukovsko*. České Budějovice: Okresní úřad, 1997, s. 70.

Obr. 28–Obr. 35: archiv autorky

Obr. 36: <http://kralovskedilo.ktf.cuni.cz/lokality/Jakub-%E2%80%93-Kostel-sv-Jakuba>

Obr. 37–Obr. 49: archiv autorky

Obr. 50: <https://www.3lstudio.cz/projekt&cislo=5361>

Obr. 51: archiv autorky

Obr. 52: GOJDA, Martin, Martin TREFNÝ a Regina JANÍKOVÁ. *Archeologie krajiny pod Řípem: Archaeology in the landscape around the hill of Říp*. Plzeň: Katedra archeologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, 2011. Opomíjená archeologie, s. 128.

Obr. 53: GOJDA, Martin, Martin TREFNÝ a Regina JANÍKOVÁ. *Archeologie krajiny pod Řípem: Archaeology in the landscape around the hill of Říp*. Plzeň: Katedra archeologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, 2011. Opomíjená archeologie, s. 129.

Obr. 54–Obr. 57: archiv autorky

Obr. 58: GOJDA, Martin, Martin TREFNÝ a Regina JANÍKOVÁ. *Archeologie krajiny pod Řípem: Archaeology in the landscape around the hill of Říp*. Plzeň: Katedra archeologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, 2011. Opomíjená archeologie, s. 139.

Příloha II.

Obr. 1–Obr. 22: archiv autorky